

I. Нові Керівні принципи для планів управління Рамсарських та інших водно-болотних угідь

(переклад українською)

Резолюція VIII.14

8-ма Конференція Договірних сторін (КДС)

Рамсарської конвенції (Рамсар, Іран, 1971)

Валенсія, Іспанія, 18-26 листопада 2002

"Водно-болотні угіддя: вода, життя і культура"

1. БЕРУЧИ ДО УВАГИ статтю 3.1 Конвенції, яка передбачає, що "Договірні сторони визначають та здійснюють своє планування таким чином, щоб сприяти захисту водно-болотних угідь, внесених до Списку [водно-болотних угідь, що мають міжнародне значення]";
 2. ТАКОЖ БЕРУЧИ ДО УВАГИ статтю 3.2, яка передбачає, що «кожна з Договірних сторін влаштовує все таким чином, щоб якнайшвидше отримати інформацію у випадку, якщо екологічний характер будь-якого її водно-болотного угіддя, внесеного до Списку, вже змінився, змінюється або може змінитися" і що "інформація про такі зміни має без затримки передаватися" до Секретаріату Рамсарської конвенції;
 3. ПОСИЛАЮЧИСЬ на Резолюцію 5.7, якою прийнято *Керівництво з планування управління для Рамсарських та інших водно-болотних угідь*; Рекомендацію 6.13, яка закликає Науково-технічну раду (НТР) розглянути останні досягнення в цій області, а також Резолюцію VII.12, в якій підтверджується неминуща цінність цього Керівництва;
 4. ПОСИЛАЮЧИСЬ ДАЛІ на те, що у Резолюції VII.12 Договірні сторони доручили НТР, за підтримки Секретаріату Рамсарської конвенції, підготувати для розгляду на Конференції Договірних Сторін (КДС)⁸ подальші вказівки щодо планування управління, у яких розглядаються останні підходи до екологічної, соціальної і економічної оцінки впливу та аналіз витрат і вигод, зонування та багаторазового використання, проектування та обслуговування буферних зон, і застосування обережного підходу;
 5. ОТРИМАВШИ ІНФОРМАЦІЮ, що при підготовці подальших вказівок відповідно до Резолюції VII.12, НТР визначила, що для забезпечення того, щоб загальне керівництво планування управління доступне для Договірних сторін відображало останні досягнення в цій галузі, і в той самий час залишалось зрозумілим і легким для виконання, необхідно повністю переглянути Керівництво, прийняте постановою 5,7;
- КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 2**
6. ВІДЗНАЧИВШИ це в Резолюції VII.12, Договірні сторони також закликали на КДС8 в 2002 р., що плани управління принаймні трьома чвертями Рамсарських угідь від кожної Договірної сторони повинні бути в процесі підготовки або підготовленими, і у разі готовності повинні бути впровадженими в повному обсязі; та відзначаючи далі свідчення, зазначені у національних доповідях до цієї наради Конференції Сторін, які стосуються принаймні 397 Рамсарських угідь, або 35 відсотків від включених до Рамсарського Списку;
 7. ВИЗНАЮЧИ, що створення і реалізація менеджмент плану для Рамсарських або інших водно-болотних угідь є частиною комплексного процесу планування управління, який

допомагає визначитися з цілями управління угіддям; визначити та описати управлінські дії, необхідні для досягнення задач; визначити чинники, які впливають або можуть вплинути на різноманітні особливості угіддя; визначити вимоги до моніторингу виявлення змін екологічного характеру та вимірювання ефективності управління; продемонструвати, що управління є ефективним і дієвим; підтримувати безперервність ефективного управління; вирішувати будь-які конфлікти інтересів; отримувати ресурси для здійснення управління; забезпечувати зв'язок усередині і між угіддями, організаціями і зацікавленими сторонами; а також забезпечувати дотримання місцевих, національних та міжнародних законів; а також

8. УСВІДОМЛЮЮЧИ, що Спільна програма співробітництва у 2002-2003 рр. між Секретаріатом Рамсарської конвенції та Програмою ЮНЕСКО Людина і біосфера (МАБ) включає в себе заходи для розгляду та, за можливості, узгодження, керівних принципів планування управління, включаючи інвентаризацію, оцінку, моніторинг і зонування Рамсарських угідь та біосферних заповідників;

КОНФЕРЕНЦІЯ ДОГОВІРНИХ СТОРІН

9. ПРИЙМАЄ *Нове Керівництво з планування управління для Рамсарських та інших водно-болотних угідь*, у додатку до цієї резолюції;

10. НАСТІЙНО ЗАКЛИКАЄ Договірні сторони застосовувати нове Керівництво для створення і впровадження процесів планування управління, особливо для тих Рамсарських угідь, на території яких такі процеси і плани ще не застосовуються;

11. ВИЗНАЄ, що інші процеси планування управління можуть мати місце, особливо там, де інші визначення, відносяться до тих самих областей, які вказані як Рамсарські угіддя, і що вони можуть бути дійсною альтернативою планування управління, коли такі підходи адекватно і повністю відповідають чітко поставленим цілям збереження і розумного використання цих водно-болотних угідь;

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 3

12. ВИСЛОВЛЮЄ ПРОХАННЯ до Секретаріату Рамсарської конвенції розробити польовий посібник для практичного застосування керівництв, визнаючи, щоможуть виникнути обставини, які обмежують застосування цих керівництв у повному обсязі;

13. ЗАЗНАЧАЄ, що рекомендації в цих керівництвах відносно процесів управління та планування, повинні включати регулярну перевірку і перегляд плану управління, і настійно закликає Договірні сторони застосовувати це нове Керівництво при перегляді та оновленні існуючих планів управління для Рамсарських та інших водно-болотних угідь;

14. ЗАКЛИКАЄ Договірні сторони до використання всіх доступних інструментів і рекомендацій Рамсарської конвенції, покликаних допомагати у процесах планування управління, включаючи *крім того*, окреслення та підтримку екологічного характеру і проектування програми моніторингу (Резолюція VI.1), оцінки ризику та показників водно-болотних угідь (Резолюція VII 10), керівництво з оцінки впливу (Резолюція VIII.9) і для відновлення водно-болотних угідь, у тому числі визначення відповідних угідь для відновлення (Резолюція VIII.16), і *Керівництво з глобальних дій щодо торф'яних боліт* (Резолюція VIII.17).

15. ВИСЛОВЛЮЄ ПРОХАННЯ до Секретаріату Рамсарської конвенції передати нове *Керівництво з планування управління для Рамсарських та інших водно-болотних угідь* до Конвенції про біологічне різноманіття (КБР), Конвенції про всесвітню спадщину, Конвенції про

збереження мігруючих видів диких тварин (КМВ), Угоди щодо афро-євразійських мігруючих водоплавних птахів (AEWA), Eurosite, та інших угод і організацій, які займаються питаннями управління водно-болотними екосистемами, зокрема, з точки зору управління процесами планування для угідь, що являють спільний інтерес;

16. ПРОПОНУЄ Науково-технічній раді (НТР), за сприяння Секретаріату Рамсарської конвенції та у співпраці з Програмою МАБ, КБР та іншими відповідними організаціями, розглянути та підготувати подальші вказівки щодо зонування та моніторингу, програми і методики для Рамсарських та інших водно-болотних угідь, в тому числі показники і методологію оперативної оцінки і використання дистанційного зондування;

17. РЕКОМЕНДУЄ Договірним сторонам під час планування управління Рамсарськими та іншими водно-болотними угіддями більш широко застосовувати в межах річкових та інших водозбірних басейнів Резолюцію VII.18 щодо *Керівництва Рамсарської конвенції з комплексного збереження водно-болотних угідь та раціонального управління річковими басейнами* (Довідник із застосування Рамсарської конвенції № 4), а також прийнятих на даній нараді керівництв з питань комплексного управління прибережною зоною (Резолюція VIII.4) і щодо розподілу і

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 4

регулювання водних ресурсів для підтримки екологічних функцій водно-болотних угідь (Резолюція VIII.1) ;

18. НАСТІЙНО РЕКОМЕНДУЄ Договірним сторонам враховувати підкреслену в новому *Керівництві з планування управління для Рамсарських та інших водно-болотних угідь* необхідність забезпечення повної участі всіх зацікавлених сторін на всіх етапах процесу планування і управління, і використовувати керівництва, прийняту Резолюцією VII.8 про *Забезпечення участі та зміцнення ролі місцевих громад і корінних народів в управлінні водно-болотними угіддями* (Довідник із застосування Рамсарської конвенції № 5) і керівні принципи, що стосуються культурних аспектів водно-болотних угідь в додатку до резолюції VIII.19, щоб допомогти в цьому процесі;

19. ВІДЗНАЧАЄ, що нове *Керівництво з планування управління для Рамсарських та інших водно-болотних угідь*, крім того, є основою критерію для включення угідь із "Протоколу Сан-Хосе" до застосування принципів управління водно-болотними угіддями, прийнятими на цій нараді Конференції сторін (Резолюція VIII. 15), та

20. НАСТІЙНО ЗАКЛИКАЄ Договірні сторони використовувати процес планування управління і нове *Керівництво з планування управління для Рамсарських та інших водно-болотних угідь* для встановлення програми моніторингу кожного угіддя з Рамсарського Списку, враховуючи характер екологічних особливостей, і ввести в дію державні механізми, які будуть поінформовані, коли екологічний характер угіддя зміниться, змінюється або може змінитися, і НАСТІЙНО ЗАКЛИКАЄ Договірні сторони негайно повідомляти про такі питання Секретаріат Рамсарської конвенції відповідно до статті 3.2 Конвенції.

ДОДАТОК

Нове Керівництво з планування управління для Рамсарських та інших водно-болотних угідь

Зміст

I	Вступ
II	Загальні керівні принципи
III	Інтегроване управління водно-болотними угіддями як складова частина широкомасштабного управління екологією, включаючи басейни річок та прибережні зони
IV	Функції планування управління для водно-болотних угідь
V	Зацікавлені сторони, в тому числі місцеві громади і корінні народи
VI	Обережний підхід до управління навколишнім середовищем
VII	Управління планування як процес
VIII	Вхідні дані, результати, наслідки
IX	Адаптивне управління
X	Одиниці управління, зонування та буферні зони
XI	Формат плану управління
XII	Преамбула / політика
XIII	Опис
XIV	Оцінка
XV	Задачі
XVI	Обґрунтування
XVII	План дій (управління проектами і огляд)

I. Вступ

1. Це керівництво замінює Рамсарське *Керівництво з планування управління для Рамсарських та інших водно-болотних угідь*, яке було прийняте Резолюцією 5.7 КДС5 в 1993 році і опубліковане в Довіднику із застосування Рамсарської конвенції 8 (січень 2000 року). Дане керівництво містить додаткові вказівки щодо екологічної, соціальної та економічної оцінки впливу та аналізу витрат і вигод, зонування та багаторазового використання, створення і обслуговування буферних зон, застосування обережного підходу.
2. Керівництво стосується вимог Конвенції про збереження водно-болотних угідь, включених до Списку водно-болотних угідь міжнародного значення і розумного використання всіх водно-болотних угідь на території Договірних сторін (ст. 3 Конвенції), а також створення заповідників (природоохоронних територій) на

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 6

території водно-болотних угідь, незалежно від того, чи включені вони до списку Рамсарської конвенції (стаття 4.1).

3. Дане керівництво використовує планування управління в масштабі угідь. Слід визнати, однак, що визначення Рамсарської конвенції включають в себе широкий спектр різних застосувань поняття "угіддя", оскільки їх розміри варіюються від менш, ніж 1 до більш, ніж

6 млн. га, і що, хоча деякі межі відділяють окремі водно-болотні угіддя, інші включають в себе оточуючі буферні зони, які не відносяться до водно-болотних угідь, різноманітних місць проживання, або територій водозбору в межах своїх кордонів. У зв'язку з цим визнається, що застосування цих принципів повинно бути гнучким, залежно від конкретних характеристик та обставин кожного з Рамсарських або інших водно-болотних угідь.

4. Плани управління Рамсарськими угіддям повинні бути включені до державної системи планування розвитку на місцевому, регіональному чи національному рівні. Інтеграція планів управління угіддями до просторово-територіального і економічного планування на відповідному рівні, забезпечує реалізацію участі громадськості і залучення місцевих громад. Крім того, така інтеграція дозволить покращити можливості як місцевого, так і зовнішнього фінансування.
5. У керівництві також визнається, що планування управління, яке орієнтоване на угіддя, має бути одним з елементів багатовимірного розумного підходу до завдань планування і управління і має бути пов'язаним з широкомасштабним ландшафтним і екосистемним плануванням, в тому числі в масштабах включених до угідь басейнів річок та прибережних зон, тому, що політика і планування рішень в цих масштабах впливає на збереження і раціональне використання водно-болотних угідь.
6. У даному новому керівництві ставиться акцент на ролі менеджменту плану як частині загального процесу планування управління, і надаються додаткові рекомендації щодо включення належної практики в галузі управління планування, у тому числі адаптації менеджменту, результатів, кількісних показників і комплексного моніторингу.

II. Загальні принципи

7. Водно-болотні угіддя є динамічними територіями, відкритими для впливу природних і людських чинників. З метою збереження їх біологічного розмаїття та продуктивності (тобто їх "екологічного характеру", як це визначено в Конвенції¹), а також надання можливості раціонального використання їх ресурсів людьми, необхідна загальна згода менеджерів, власників, орендарів та інших зацікавлених

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 7

сторін. Процес планування управління забезпечує механізм для досягнення такої згоди.

8. Менеджмент плану повинен сам по собі бути технічним документом, важливо, щоб він відповідав вимогам законодавства, в деяких випадках він може бути прийнятим як юридичний документ.
9. Менеджмент плану є частиною динамічного і безперервного процесу планування управління. Цей план має переглядатися і коректуватися з урахуванням даних моніторингу, зміни пріоритетів, і появи термінових питань.
10. Для реалізації процесу планування управління повинен бути призначений спеціальний орган, повноваження якого мають бути чітко визначені для всіх зацікавлених сторін. Виконання цієї умови є особливо важливим на великій території, де існує необхідність враховувати всі інтереси, зокрема, користувачів, і навантаження на водно-болотні угіддя, в комплексній ситуації власності і управління.

11. Хоча умови в окремих водно-болотних угіддях відрізняються, ці принципи можуть бути застосовані у всьому світі. Керівництво надає концептуальне обґрунтування і рамки для планування управління водно-болотними угіддями і окреслення основних розділів плану управління. Наголошується, що Керівництво не дає рецепту закінченого менеджмент плану з детальним змістом, який буде набагато більш докладним документом і повинен бути підготовлений на регіональному або місцевому рівні.

12. Менеджмент план і процес планування управління, повинні бути такого розміру або складності, як їх потребує дане угіддя. Створення великих, складних і дорогих планів неможливе, і, зазвичай, не може бути виправдане для багатьох угідь. Розмір плану, і (що більш важливо) ресурсів, які виділяються на його створення, повинні знаходитись в пропорції до розміру та складності угіддя, а також загального обсягу наявних ресурсів для збереження та/або управління ним. Таким чином, для невеликих і нескладних угідь стислого і чіткого плану буде достатньо. Для великих чи зонованих угідь може бути доцільним розробити окремі детальні плани для різних частин угіддя, і один загальний, для викладу задач всього угіддя.

¹ **Екологічний характер** водно-болотних угідь є "сумою індивідуальних біологічних, фізичних та хімічних компонентів водно-болотних екосистем і їх взаємодій, які підтримують водно-болотні угіддя і їх продукцію, функціонування і атрибути" (Резолюція VII.10).

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 8

13. Часто планування управління не повинне обмежуватись межами угіддя, слід брати до уваги більш широкий контекст планування та управління, зокрема, басейн річки або прибережну зону, де розташоване угіддя, яке може бути транскордонним за своїм характером. Важливо переконатись в тому, що при плануванні угіддя враховуються зовнішні природні і викликані людьми фактори і їх вплив на угіддя, а також у тому, що задачі управління угіддям враховуються в більш широких процесах планування. Для отримання подальших інструкцій див. *Керівництво Рамсарської конвенції з комплексного збереження водно-болотних угідь та раціонального управління річковими басейнами* (Довідник із застосування Рамсарської конвенції 4); *Принципи і керівництва із включення питань водно-болотних угідь до інтегрованого управління прибережними зонами (ІУПЗ)* (Резолюція VIII.4) і *Керівництва з міжнародного співробітництва в рамках Рамсарської конвенції про водно-болотні угіддя* (Довідник із застосування Рамсарської конвенції 9), що стосується транскордонних водно-болотних угідь. Зв'язок між управлінням в межах угідь і більш широким масштабом детальніше розкривається у наступному розділі.

III. Інтеграція управління водно-болотними угіддями з плануванням екологічного управління в більш широких масштабах, включаючи басейни річок та прибережні зони

Постійна присутність води у водно-болотних угіддях, або, принаймні, значний період часу для деяких з них, створює ґрунти, мікроорганізми і угруповання рослин і тварин таким чином, що вони відрізняються і функціонують по-іншому, порівняно з тими, що на суходолі. Водно-болотні екосистеми адаптувались до гідрологічного режиму і вразливі до змін. Для більшості водно-болотних угідь прями атмосферні опади забезпечують лише невелику частину водного режиму, основним його джерелом є річки або водоносні горизонти. Крім того, водно-болотні

угіддя в прибережній зоні залежать від кількості і якості прісної води річок, які протікають через них, та інших наземних водостоків, і океанічних і морських вод з боку відкритого моря.

Отже, для успішного управління водно-болотними угіддями потрібно підтримувати всі ці джерела води. Взаємозв'язок гідрологічного циклу означає, що зміни на деякій відстані від водно-болотних угідь можуть мати згубні наслідки для них. Недостатній обсяг води, який досягає водно-болотних угідь у зв'язку зі зміною клімату, змінами в землекористуванні, відведення води, зберігання та відбір води для громадського користування, сільського господарства, промисловості і гідроенергетики - все це є основними причинами втрати і деградації водно-болотних угідь. Ключовою вимогою збереження водно-болотних угідь та раціонального їх використання є забезпечення достатньої кількості води потрібної якості для водно-болотних угідь в потрібний час.

Для отримання додаткової інформації див. *Керівництво з розподілу і регулювання подачі води для підтримки екологічних функцій водно-болотних угідь* (Резолюція VIII. 1).

16. Основною одиницею водних ресурсів, як правило, є басейн річки (або площа водозбору), тому що по них відбувається розмежування гідрологічних систем, в яких компоненти і процеси пов'язані з рухом води. До басейнів річок, як правило, входить різноманіття різних типів земель, в тому числі водно-болотні угіддя, ліси, луки, сільськогосподарські і міські райони. Термін "інтегроване управління басейнами річок" (ІУБР) перетворився на широке поняття, у якому використовується цілісний підхід (див. Довідник Рамсарської конвенції з розумного використання 4, *Інтегроване збереження водно-болотних угідь та раціональне управління річковими басейнами*).
17. Однак, важливо визнати, що в деяких випадках басейн річки, в межах якого знаходяться водно-болотні угіддя, не може бути придатною одиницею для більш широкого масштабу планування. Це відбувається, коли підземні води відіграють важливу роль у постачанні водно-болотних угідь, тому що основний водоносний горизонт не завжди збігається з басейнами річок на поверхні. Якщо це так, то відповідну одиницю управління водними ресурсами може представляти більш, ніж один басейн, розміщений вище водоносного горизонту. Тому важливо встановити гідрологічні взаємозв'язки між водно-болотними угіддями і джерелами поверхневих і підземних вод як основу для відповідного планування управління угіддям.
18. Інтегроване управління басейнами річок є доповненням до інтегрованого управління водними ресурсами (ІУБР), які виходять на перший план як стратегія, запропонована в главі 18 Порядку денного 21 для імплементації Дублінських принципів². У Порядку денному 21 стверджується, що "Така інтеграція повинна охоплювати всі види взаємопов'язаних прісноводних водойм, включаючи поверхневі і підземні води, враховуючи належним чином кількість і якість води. Повинен бути визнаним багатогалузевий характер розвитку водних ресурсів в контексті соціально-економічного розвитку, а також багатоцільове використання водних ресурсів для водопостачання та санітарії, сільського господарства, промисловості, містобудування, вироблення гідроенергії, рибальства всередині країни, транспорту, відпочинку, управління низинами і луками та інших заходів".
19. Ключовим елементом ІУБР є річкові басейни, які зазвичай є найбільш підходящою фізичною сутністю для планування управління водними ресурсами. Концепція управління екосистемами багато в чому нагадує ІУБР, де межа екосистеми є синонімом межі басейну річки, але в ній акцент робиться на підтримці функціонування екосистеми.
20. Метою інтегрованого управління річковими басейнами або інтегрованого управління водними ресурсами є об'єднання зацікавлених сторін на усіх рівнях, від політиків до місцевих громад, а також розгляд потреб у воді для різних секторів в межах басейну. Для досягнення адекватного

розподілу ресурсів водно-болотних угідь необхідно, щоб потреби у воді для водно-болотних угідь, в тому числі в гирлі річки і на узбережжі, були визначені і доведені до відома інших зацікавлених сторін. Важливо також, що вигоди від існування водно-болотних угідь, такі як використання їх гідрологічних та екологічних функцій та надання ними товарів і послуг, визначаються з метою обґрунтування їх необхідного розподілу між зацікавленими сторонами.

21. Легкість, з якою може бути досягнуто адекватного розподілу води для водно-болотних угідь, залежить від законодавства. Деякі держави мають законодавство, що стосується розподілу води

² Дублінські принципи були прийняті в 1992 році в Дубліні на Міжнародній конференції з проблем води і навколишнього середовища.

³ Див. Довідник Рамсарської конвенції з розумного використання 4, *Інтегроване збереження водно-болотних угідь та раціональне управління річковими басейнами*.

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 9

у навколишньому середовищі, таке, як Закон про воду в Південній Африці або Оселищна директива Європейського Союзу та Водна рамкова директива. У цих випадках процедури можуть бути застосованими, щоб виділити достатню кількість води для водно-болотних угідь.

22. В інших випадках, розподіл води буде відбуватись на основі вигод, які принесе водокористування. До зацікавлених сторін з конкуруючими вимогами щодо розподілу води увійдуть представники комунального водопостачання, енергетики, сільського господарства і промисловості. Всі вони матимуть вагомі аргументи, щоб виправдати свої потреби у воді з точки зору суспільної охорони здоров'я, продовольчої безпеки і продуктивності економічного виробництва, в тому числі зайнятості населення.
23. Отже, розподіл води водно-болотних угідь часто є тривалим процесом, який вимагає ретельного планування і включає в себе навчання та підвищення обізнаності про переваги водно-болотних угідь. Ці переваги повинні бути представлені у спосіб, в якому можуть бути оцінені компроміси з іншими водокористувачами. Деякі переваги, такі як рибальство, можуть бути оцінені в грошовому еквіваленті, що вписується в традиційний фінансовий аналіз, але це, як правило, не стосується соціальних, культурних та екологічних вигод⁴. Основою для прийняття рішень повинне бути наприклад, проведення аналізу за багатьма критеріями, що дозволить врахувати всі соціальні, культурні та екологічні цінності водно-болотних угідь, а також їх економічну цінність.
24. Для реалізації ІУРБ, багато країн (або груп країн, які ділять між собою басейн річки) створили органи або комісії з управління басейнами річок, таких як, наприклад Нігер, Меконг і Замбезі та басейном озера Чад. Однак, багато органів управління басейнами річок та водних агентств поки що недостатньо визнають користь водно-болотних угідь з точки зору їх продуктивності, наприклад, для рибного господарства та випасу худоби, а також їх соціальної значущості, наприклад, для традиційного використання місцевими громадами та корінними народами або їх культурну спадщину. Дійсно, багато хто сприймає водно-болотні угіддя лише як конкуруючі споживачі водних ресурсів з високим випаровуванням. Дуже важливо, щоб фахівці, які займаються плануванням та управлінням басейном річки усвідомлювали, що водно-болотні екосистеми є ключовими елементами басейну і ресурсом, який постачає водні продукти, а не тільки конкуруючим користувачем води. Таким чином, розумне управління водно-болотними угіддями, таке як їх використання для підвищення якості води, може бути рішенням для ІУРБ, а не його обмеженням.

25. ПУРБ можна розглядати як можливість для допомоги у раціональному використанні водно-болотних угідь, оскільки воно створює можливість для діалогу, де переваги від використання водно-болотних угідь можуть бути доведені. Також надається можливість поставити під сумнів доцільність пропонуваніх змін інфраструктури, таких як побудова гребель, які можуть мати негативний вплив на водно-болотних угіддя⁵ (див. також Резолюцію VIII.2, *Доповідь Всесвітньої комісії з гребель (ВКГ) і її актуальність для Рамсарської конвенції*).
26. Там, де органи управління басейнами річок або аналогічні органи відсутні, необхідно почати процес визначення розподілу води, до якого буде входити створення форуму для взаємодії із зацікавленими сторонами⁶.
27. При розробці процесу планування управління водно-болотними угіддями, важливо, щоб їх керівники враховували ширший контекст в масштабі басейну, водоносного горизонту або прибережних

⁴ Barbier, E., Acreman, M.C. & Knowler, D. 1997. *Економічна оцінка водно-болотних угідь: керівництво для фахівців, що визначають політику і планування*. Рамсарська конвенція, Гланд, Швейцарія.

⁵ *Греблі та їх розвиток: нова основа для прийняття рішень*. Доповідь Всесвітньої комісії з гребель, Кейптаун, Південна Африка, 2000

⁶ Див. Резолюцію VIII.1, *Керівництво з розподілу та управління водними ресурсами для підтримки екологічних функцій водно-болотних угідь*.

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 10

зон при керування процесами в регіоні, в якому знаходяться їх водно-болотні угіддя, і взаємодіяли з цими процесами таким чином, щоб забезпечити задоволення потреб водно-болотних угідь, було визнаним та включеним у повному обсязі до планування та управління у більш широких масштабах.

IV. Функції планування управління водно-болотними угіддями

28. Найважливішими функціями планування процесу управління водно-болотними угіддями, а також менеджмент плану ними є:

Функція I. Визначення задач управління угіддям

Це єдина найважливіша функція процесу планування. Дуже важливо, щоб задачі управління були визначені для кожної важливої особливості *екологічного характеру* угіддя, і для всіх інших важливих особливостей, пов'язаних з функціями і значеннями угіддя, включаючи соціально-економічні, культурні та освітні цінності. Іншими словами, фахівцям, відповідальним за розробку менеджмент плану повинно бути ясно, чого вони намагаються досягти.

Функція II. Виявлення факторів, які впливають або можуть вплинути на особливості

Здатність до забезпечення досягнення задач розумного використання та збереження водно-болотних угідь завжди буде в деякій мірі залежати від ряду факторів, у тому числі тенденцій, обмежень та зобов'язань, чогось, що вплинуло, впливає або може впливати на особливості угіддя, для якого такі задачі встановлені. Необхідно забезпечити визначення всіх важливих факторів і врахувати їх вплив на угіддя, зокрема, на його особливості екологічного характеру.

Для найбільш значущих чинників може бути необхідним проведення оцінки впливу на навколишнє середовище (ВНС) в рамках процесу планування.

Функція III. Вирішення конфліктів

Для більшості угідь мають місце певні конфлікти інтересів і труднощі у визначенні пріоритетів. Дуже важливо, щоб процес планування проводився у вигляді форуму, для вирішення конфліктів і затвердження майбутніх зобов'язань.

Функція IV. Визначення вимог до моніторингу

Функція моніторингу в контексті управління планування полягає у вимірюванні ефективності управління. Дуже важливо знати самим і бути в змозі продемонструвати іншим, що задачі були досягнуті. Таким чином, контроль повинен бути визнаний як складова частина управління і планування. Він повинен спрямовуватись на ідентифікацію та управління *змінами в екологічному характері угіддя*⁷.

Функція V. Виявлення та опис заходів, необхідних для досягнення задач

⁷*Зміною в екологічному характері є "порушення або дисбаланс будь-яких біологічних, фізичних або хімічних компонентів водно-болотних екосистем, або їх взаємодії, які підтримують водно-болотні угіддя і їх продукти, функції і атрибути" (Резолюція VII.10).*

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 11

У більшості випадків деякі дії, наприклад управління, бувають необхідними, коли види або місця їх проживання потребують охорони. Встановивши, що планом визначені задачі управління, необхідно у ньому також визначити, описати і оцінити вартість необхідних дій.

Функція VI. Підтримка безперервності ефективного управління

Безперервність ефективного управління та контролю має важливе значення. Управління процесами повинне бути адаптованим для узгодження широкого спектру різних факторів. Хоча управління буде змінюватись в залежності від обставин, задачі управління повинні залишатися більш-менш постійними. Ось чому необхідно підтримувати безперервність саме ефективного управління, а не просто безперервність будь-якого визначеного процесу. Безперервність контролю так само важлива, як і безперервність управління.

Функція VII. Отримання ресурсів

Під час планування управління потрібно ідентифікувати та кількісно визначити ресурси, які потрібні для управління угіддям, разом з підготовкою детального бюджету. Дана інформація може бути потім використана для підтримки і обґрунтування запитів на отримання ресурсів. Часто буває дуже важко, особливо в країнах, що розвиваються, виділити кошти для реалізації планів управління. Важливо, щоб у такому плані були зазначені механізми фінансування управління. Ці механізми можуть включати в себе отримання доходу від угіддя, наприклад, за рахунок туризму, збору очерету, рибальства і т.д., та/або створення для угіддя трастового фонду або залучення інших довгострокових механізмів фінансування. У багатьох випадках буває

необхідним провести на ранній стадії підготовки менеджмент плану оцінку потенціалу організації, відповідальної за його реалізацію. Недоліки, визначені під час оцінки, повинні бути розглянуті у розділі План дій (див. розділ XVII цього керівництва).

Функція VIII. Забезпечення комунікації всередині угідь і між угіддями, організаціями та зацікавленими сторонами

Комунікація є дуже важливою в межах організації, а також між організаціями і приватними особами. Плани управління та процес планування управління є засобами представлення інформації в структурованому і доступному форматі, який буде інформувати інших про угіддя та задачі і процеси управління ним. Планування управління для підтримання екологічного характеру в значній мірі залежить від доступності інформації. Важливо також забезпечити, щоб особи, відповідальні за розробку плану, мали інформацію про методи управління та процедури, розроблені або удосконалені в іншому місці. Комунікація, навчання та підвищення обізнаності громадськості (КНПОГ) щодо компонентів плану від його початку і до повного здійснення повинні бути чітко визначеними (див. Резолюцію VIII.31).

Функція IX. Демонстрація ефективності і дієвості управління

Особи, відповідальні за розробку плану, завжди повинні бути в змозі продемонструвати, що вони використовують ресурси якнайкраще, і що управління угіддям буде ефективним. Іншими словами, план повинен стати основою для будь-якого аналізу вартості витрат і вигод. Важливо також визначити потребу в необхідності звітування.

Функція X. Забезпечення відповідності місцевим, національним та міжнародним стратегіям

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 12

Дуже важливо, щоб менеджмент план був визнаним і сумісним з широким спектром політик, стратегій та законодавства. Іноді політика буває суперечливою, і, отже, однією з функцій плану повинна бути інтеграція різних політик. Національна політика щодо водно-болотних угідь і пов'язані національні плани і політики щодо збереження біорізноманіття забезпечують зміст і структуру для розробки менеджмент плану угіддям (див. Довідник із застосування Рамсарської конвенції 2, *Керівництво з розробки та реалізації національної політики в області водно-болотних угідь*, для подальшого керівництва). Зокрема, план повинен сприяти реалізації національної політики відносно водно-болотних угідь та/або національної стратегії зі збереження біорізноманіття та інших відповідних планів і стратегій.

V. Зацікавлені сторони, в тому числі місцеві громади і корінне населення

29. Управління водно-болотними угіддями, і особливо процес планування, повинні вміщати в себе якомога більше. Законним зацікавленим сторонам, особливо місцевим громадам і корінному населенню, настійно рекомендується брати активну участь у плануванні та спільному управлінні угіддями. Дуже бажаними є позитивні кроки для забезпечення того, щоб гендерні питання, в тому числі інтереси жінок, в повній мірі враховуватися на всіх стадіях процесу. У разі необхідності мають бути визначені та застосовані відповідні стимули для забезпечення повної участі зацікавлених сторін. Подальші вказівки із залучення місцевих громад та корінного населення у спільне управління водно-болотними угіддями містяться в керівництвах, прийнятих Рамсарською Резолюцією VII.8 (Довідник із розумного застосування Рамсарської конвенції 5).

30. Під "зацікавленою стороною" мається на увазі будь-яка особа, група або спільнота, які проживають у межах впливу угіддя, і будь-які особи, групи чи спільноти, які можуть чинити вплив на управління угіддям. До них, очевидно, будуть включені всі ті, засоби існування яких залежать від угіддя.
31. Інтереси зацікавлених сторін можуть мати значні наслідки в управлінні угіддям і покласти значні зобов'язання на керівництво. Суспільний інтерес на всіх рівнях повинен бути врахованим. Керуючі водно-болотними угіддями повинні визнавати, що інші люди можуть мати різні, іноді й протилежні інтереси щодо угіддя. Дуже важливо, щоб врахування цих інтересів було, по мірі можливості, гарантованим, але не на шкоду особливостям екологічного характеру угіддя. Будь-яке використання угіддя, в кінцевому підсумку, повинне пройти випробування на сумісність з принципами розумного застосування, задачами і метою збереження. Ще більшої значимості це набуває, коли дане угіддя є водно-болотним угіддям міжнародного значення.
32. Участь і розуміння місцевих громад і корінного населення в управлінні водно-болотними угіддями має особливе значення для угідь, які знаходяться в приватній власності або тимчасовому володінні, коли місцеві громади самі по собі є зберігачами і керівниками угіддя, і в цих умовах дуже важливо, щоб процес планування управління не розглядався нав'язаним ззовні для тих, чия життєдіяльність залежить від водно-болотних угідь.

Консультації та участь зацікавлених сторін

33. Дуже важливим є те, щоб зацікавлені сторони були поінформовані в найкоротші етапи щодо намірів складення плану управління, але на даному етапі інформування не слід плутати з формальними переговорами. Важливо відразу повідомити, що кожен зможе брати участь у консультаціях та залученні, і що всім інтересам буде приділено належну увагу. Фахівці з планування повинні повідомити, що вони є відкритими і будуть об'єктивно,

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 13

наскільки це можливо, розглядати всі питання. До числа зацікавлених сторін повинні включатись не тільки місцеві громади, а й місцеві органи влади (включаючи всі сектори, рішення яких можуть впливати на процес планування управління та його задачі) та приватний сектор.

34. Повинні проводитися консультації і переговори про надання ідей і пропозицій для обговорення і обміну думками щодо конкретних питань. Структурований процес планування повинен генерувати ідеї і пропозиції - хаотична дискусія рідко буває переконливою і може бути навіть контрпродуктивною. Перед початком будь-яких консультацій фахівці з управління повинні визначитися, чого вони хочуть досягти, і визначити області, відкриті для переговорів. На питання, відкриті для обговорення, повинен бути даний цілий ряд добре продуманих варіантів відповідей. Повинні бути прикладені всі зусилля для забезпечення відкритості і досягнення консенсусу, підтримки раціонального використання ресурсів без шкоди для природної цілісності угіддя. У деяких випадках, особливо коли управління не є прямим обов'язком місцевих громад та корінного населення, процес буде виглядати як "громадянин-який допомагає", а не "громадянин-яким керують", тому що виконання управлінських рішень, в кінцевому рахунку, лежить на відповідальних органах.
35. Перш ніж приступити до плану, необхідно зібрати або співставити всю наявну інформацію про угіддя, щоб описати його екологічний характер і функції та цінності, включаючи всі відповідні

соціально-економічні, культурні та освітні особливості. Для забезпечення ефективного збору всіх необхідних даних повинні бути задіяні фахівці в галузі природничих та суспільних наук. Місцеві жителі та інші зацікавлені сторони, як правило, є важливим джерелом інформації. Вони повинні залучатись шляхом прийняття відповідних і перевірені методи, які є чутливими, зокрема, до гендерних та культурних питань, на стадії сортування даних та інформації.

36. Після закінчення збору даних і підготовки описових розділів плану, процес переходить до підготовки управлінських завдань, що стосуються підтримання екологічного характеру та інших аспектів, що представляють інтереси зацікавлених сторін. Захист екологічних особливостей є головною метою управління Рамсарським угіддям, яка не обговорюється. Однак, важливо пам'ятати, що ці особливості часто існують завдяки тому що їх підтримує і повинне підтримувати місцеве населення. Під час представлення зацікавленим сторонам концепції номінації угіддя і планування управління, важливо пояснити їм, що скорочення законної діяльності відбудеться тільки тоді, коли така діяльність поставить під загрозу важливі характеристики угіддя або буде мати потенційно нестійкий характер.
37. Як тільки зобов'язання визначені, можна переходити до визначення вимог управління. На цьому етапі істотне значення відіграють переговори із зацікавленими сторонами. Хоча задачі, які стосуються підтримання екологічного характеру угіддя не повинні бути предметом переговорів, часто можна визначити ряд альтернативних підходів до управління, які відповідали б їм, і в той самий час сприяли досягненню вирішення задач, які є важливими для інших зацікавлених сторін.
38. Нарешті, плани управління слід розглядати як офіційні документи, і всі зацікавлені сторони повинні мати доступ до них.

VI. Обережний підхід до управління навколишнім середовищем

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 14

39. При розгляді питання про ємність угіддя для будь-якого використання, діяльності або експлуатації його людиною (тобто його стійкості), найкращі доступні дані повинні показувати, що така діяльність не буде являти собою загрозу для особливостей екологічного характеру угіддя.
40. Договірним сторонам при здійсненні процесу планування управління своїми водно-болотними угіддями пропонується прийняти до уваги принципи обережного підходу, керуючись Принципом 15 Ріо-де-Жанейрської 1992 р. Декларації з навколишнього середовища та розвитку, прийнятій на Конференції Організації Об'єднаних Націй з навколишнього середовища і розвитку (ЮНСЕД), яка стверджує, що

"З метою захисту навколишнього середовища, обережний підхід повинен широко застосовуватися державами, відповідно до їх можливостей. Там, де існує загроза серйозної або незворотної шкоди, нестача повної наукової поінформованості не повинна використовуватись, як причина для відтермінування прийняття економічно ефективних заходів щодо запобігання погіршенню стану навколишнього середовища".

VII. Управління процесом планування

41. Планування управління слід розглядати як безперервний і тривалий процес. Важливо визнати, що менеджмент план угіддям буде зростати в міру надходження інформації. Планування слід починати зі створення короткого плану, який відповідав би, наскільки це дозволяють ресурси, лише вимогам угіддя і організації, відповідальної за управління угіддям.
42. Вся доступна інформація повинна бути впорядкована і оцінена (див. пункт 35 вище). Слід зафіксувати всі прогалини у відповідній інформації і створити проекти для поповнення даних, яких не вистачає. З плином часу, коли надійде додаткова інформація і ресурси стануть доступнішими, план зросте і в кінцевому підсумку стане відповідати всім вимогам управління угіддям.
43. Процес планування є гнучким і динамічним. Важливо коригувати план, розвивати його відповідно до мінливих умов, факторів і пріоритетів як всередині, так і поза межами угіддя.
44. В цілому, процес планування управління для Рамсарських та інших водно-болотних угідь підтримується істотним набором інструментів і керівництв Конвенції, зібраних у Довідниках Рамсарської конвенції із розумного використання. Особливе значення для різних етапів процесу планування управління мають такі з них:

Визначення та номінація водно-болотних угідь

Визначення «екологічного характеру» і «зміни екологічного характеру» (Резолюція VII.10, Додаток VI).

Схема інвентаризації водно-болотних угідь (Резолюція VIII.6)

Стратегічна схема та керівництва для подальшого розвитку Списку водно-болотних угідь міжнародного значення (Резолюція VII.11)

Покращення інформації про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення (Рамсарські угіддя) (Резолюція VIII. 13)

Оцінка водно-болотних угідь

Схема оцінки факторів ризику, які стосуються водно-болотних угідь (Резолюція VII.10)

"Керівництво із включення питань збереження біорізноманіття до законодавства з оцінки впливу на навколишнє середовище та/або процесів стратегічної екологічної оцінки", прийняті Конвенцією про біологічне різноманіття (КБР), і їх відповідність до Рамсарської конвенції (Резолюція VIII.9)

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 15

Прогалини та гармонізація вказівок Рамсарської конвенції з екологічного характеру, інвентаризації, оцінки та моніторингу водно-болотних угідь (Резолюція VIII.7)

Моніторинг водно-болотних угідь

Схема розробки програми моніторингу водно-болотних угідь (Додаток до Резолюції VI. 1)

Управління водно-болотними угіддями *in situ*

Нове Керівництво зі створення планів управління для Рамсарських та інших водно-болотних угідь (Резолюція VIII.14) *Керівництво з організації та зміцнення участі місцевих громад і корінного населення в управлінні водно-болотними угіддями* (Резолюція VII.8)

Керівні принципи обліку культурних цінностей водно-болотних угідь для ефективного управління угіддями (Резолюція VIII 19).

Управління водно-болотними угіддями *ex situ*

Керівництво з комплексного збереження водно-болотних угідь та раціонального управління річковими басейнами (Резолюція VII. 18)

Принципи та керівництва з інтеграції водно-болотних угідь до комплексного управління прибережними зонами (Резолюція VIII.4)

Керівництво з розподілу та управління водними ресурсами для підтримки екологічних функцій водно-болотних угідь (Резолюція VIII. 1)

Доповідь Всесвітньої комісії з гребель (ВКГ) і її актуальність для Рамсарської конвенції (Резолюція VIII.2)

VIII. Вхідні, вихідні дані і результати

45. Менеджери повинні розрізняти вхідні, вихідні дані і результати.

Вхідні дані	=	Ресурси
Вихідні дані	=	Стратегії, плани управління, управління
Результати	=	Стан особливостей екологічного характеру угіддя та інших завдань управління

46. Ці терміни визначаються як:

i) **Вхідні дані.** Ресурси, виділені для управління угіддям, наприклад, фінанси, персонал та обладнання.

ii) **Вихідні дані.** Результати (продукти), які супроводжують процеси управління або планування управління. Наприклад, стратегії, розроблені для різних видів управлінської діяльності, готові плани управління, забезпечення перекладу, інфраструктура управління, яка розроблена і підтримується. Часто вихідні дані використовуються для оцінки оптимальності управління. Організації можуть стверджувати, що вони успішно керують своїми угіддями, тому що отримали ряд вихідних даних. Це невірно, тому що можна провести широкий спектр заходів з управління, але при цьому бути не в змозі захистити екологічні особливості характеру угіддя та/або, наприклад, не заручитися повною підтримкою й участю місцевих громад. Одною з найбільш серйозних помилок, зроблених у процесі в управління екосистемами є необґрунтована упевненість в успішному захисті тої чи іншої характеристики угіддя, коли насправді це не так.

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 16

iii) **Результати.** Їх одержання і є метою управління. Це сприятливі умови для особливостей екологічного характеру, таких як місця проживання і присутні на них види, які, в свою чергу, можуть залежати від ефективного управління конкретними соціально-економічними параметрами, наприклад, створення сталих риболовецьких промислів, ефективного збуту урожаю рису та/або справедливого розподілу доходів від розвитку туризму. Щоб переконатися у сталості необхідних умови або процесів, часто буває необхідним провести управління відновленням з подальшим управлінням експлуатацією угіддя. Стан екологічних параметрів потрібно визначити і оцінити кількісно. Якщо цього не зробити, неможливо буде визначити, чи було досягнуто результатів збереження чи сталого використання угіддя.

47. Єдиним способом оцінки адекватності вхідних і вихідних даних є розгляд результатів управління. Тоді, і тільки тоді, можна буде визначити, наскільки оптимальним є управління.

ІХ. Адаптивне управління

48. З метою збереження угідь та їх характеристик, керівники повинні проявляти гнучкий підхід, який дозволить їм враховувати законні інтереси інших осіб, адаптуватися до мінливого політичного клімату, використовувати нестабільні ресурси та долати капризи природи.
49. Процес адаптивного управління є складовою частиною Рамсарського підходу до планування і виглядає наступним чином (див. Рис. 1):
- i) Приймають рішення про те, що повинно бути досягнуто (тобто формулюють задачі управління для важливих характеристик угіддя).
 - ii) Для досягнення виконання поставлених задач здійснюють належне управління на основі найкращої наявної інформації.
 - iii) Проводять моніторинг вибраних характеристик з метою визначення ступеню досягнення виконання вибраних задач.
 - iv) Якщо виконання задач не відбулось, менеджмент план буде змінений.
 - v) Проводиться моніторинг, щоб визначити, чи досягнуто виконання задач при зміненому плані управління, у міру необхідності подальшого коригування крок iv) повторюється.
50. У виняткових випадках виникає необхідність змінити задачі.
51. Цикл адаптивного управління, як правило, повторюється через певні проміжки часу. Інтервал встановлюється з урахуванням природи і, зокрема, вразливості і темпів зміни характеристик угіддя. Однак, багато країн і організацій встановлюють обов'язковий цикл. У всіх випадках, цикл може бути повторений в будь-який час при надзвичайних ситуаціях або непередбачених загрозах.
52. Метод адаптивного управління дозволяє менеджерам водно-болотних угідь:

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор.
17

- i) вчитися на власному досвіді;
- ii) враховувати зміну факторів, що впливають на особливості угіддя, і реагувати на них;
- iii) постійно розвивати і вдосконалювати процеси управління; та
- iv) продемонструвати правильність і ефективність управління.



**Моніторинг
характеристик
угіддя**

Рисунок 1. Цикл адаптивного управління

Х. Одиниці управління, зонування та буферні зони

53. Загалом, процес планування управління і менеджмент план повинні охоплювати все угіддя. Однак, коли водно-болотне угіддя складається з кількох ділянок, розділених землями інших категорій (наприклад, окремі заболочені ділянки вздовж заплави великої річки), може бути доцільним створення окремих планів управління для кожної ділянки. Плани управління окремими ділянками повинні об'єднуватись під егідою загального оглядового плану, який повинен бути підготовлений у першу чергу.
54. Аналогічно, дуже великі водно-болотні угіддя з метою планування може бути корисним розділити на декілька суміжних зон чи регіонів, а також розробити окремі плани управління для кожної з цих зон, а для всього угіддя спершу підготувати загальний оглядовий план.
55. На різноманітних угіддях, в залежності від їх характеристик і видів землекористування на території, що оточує їх, може бути доцільним деяких інших типів зонування. Межі Рамсарських угідь можуть охоплювати тільки площу самого водно-болотного угіддя, або включати значні території, що його оточують, з іншими типами місць проживання і часто з декількома видами землекористування.

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 18

У зв'язку з великим різноманітністю структури Рамсарських угідь будь-яка схема зонування, застосовувана згідно Конвенції, має бути достатньо універсальною і гнучкою, щоб охопити весь спектр характеристик угідь.

56. Якщо Рамсарське угіддя не включає в себе буферну зону, як правило, для задач планування управління угіддям доцільно виділити і встановити таку буферну зону, яка буде оточувати ядро водно-болотного угіддя, визначеного у межах Рамсарського або іншого водно-болотного угіддя. Буферна зона визначається, як територія, що оточує водно-болотне угіддя, в якій землекористування може безпосередньо впливати на екологічний характер цього водно-болотного угіддя, і метою використання земель у межах буферної зони має бути стале управління екосистемою, з урахуванням підтримки екологічного характеру угіддя. Якщо водно-болотне угіддя складається із окремих ділянок, буферна зона повинна бути визначена для кожного з них, за необхідності до неї може входити вся територія між ділянками.
57. Розташування буферної зони по відношенню до області ядра Рамсарського водно-болотного угіддя буде залежати від того, які екосистеми входять в межі цього угіддя. Якщо до вказаного

угіддя входить лише водно-болотне угіддя саме по собі, то для цілей управління буферна зона повинна визначатись на територіях, що оточують, за його межами. Навпаки, якщо угіддя включає в себе водно-болотну ділянку та його околиці, буферна зона повинна бути окреслена в межах угіддя, а потім виділити в ній ядро, яким може бути сама водно-болотна екосистема.

58. Як описано в розділі III, залежність водно-болотних угідь від зовнішнього водопостачання означає, що з метою планування управління водно-болотними угіддями, басейн річки або водозбірну площу прибережної зони слід розглядати як буферну зону водно-болотного угіддя, тому що використання води і земель на цих територіях опосередковано впливає на екологічний характер водно-болотного угіддя. Однак, у випадку, коли водно-болотне угіддя розміщене в басейні дуже великої річки, то басейн або прибережну зону можна розглядати як третю, зовнішню зону управління, а безпосередньо навколо угіддя, можливо, слід виділити більш обмежену, компактну буферну зону.
59. Концепція зонування біосферних заповідників, відповідно до якої угіддя може включати в себе до трьох зон - основної (ядра), буферної (для досліджень і тренінгу) та перехідної (для сталого використання) потенційно застосовна до всіх Рамсарських угідь, і повинна використовуватись щоразу, коли це можливо і доцільно. Застосування цієї схеми є особливо важливим, коли угіддя одночасно має статус Рамсарського угіддя та біосферного заповідника. В цьому випадку слід чітко визначити взаємне розміщення меж Рамсарського угіддя і зон, встановлених для біосферного заповідника.
60. Хоча багато Рамсарських угідь знаходяться в межах охоронних територій, де основним видом землекористування є збереження водно-болотних угідь, для багатьох з них, таких як біосферні заповідники, дозволені й інші види використання. В цьому випадку метою управління використанням основного водно-болотного угіддя є збереження або покращення його екологічного характеру для того, він зберігав свої цінності і функції для забезпечення благоустрою життя людей і збереження біорізноманіття.
61. Будь-яка схема зонування повинна враховувати існуючі види використання Рамсарських угідь і територій, що їх оточують, і гарантувати, що задачі управління основною зоною призначені в першу чергу для підтримки екологічного характеру водно-болотного угіддя, а також того, що будь-якої форми буферна зона, що його оточує, сприяє підтриманню його екологічного характеру.

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 19

Зрозуміло, що для кожної зони слід сформулювати окремі, але взаємодоповнюючі і підтримуючі одна одну цілі управління.

62. Інший підхід до зонування, який не протирічить поділу на "ядро" і буферну зону, є зонування за типом природовикористання. Прикладом може служити використання і розвиток водно-болотних угідь для екотуризму. Під час такого зонування визначають, які частини угіддя будуть відкритими для екотуризму, де повинні бути розміщені об'єкти інфраструктури (наприклад, чутливий до місця розміщення візит-центр), і які частини угіддя повинні бути закритими для відвідувачів у зв'язку з їх чутливістю до порушень екологічної рівноваги. Такі схеми зонування зазвичай не співпадають з межами основної і буферної зони.
63. Досвід програми "Людина і біосфера", в рамках якої зонування визнається як важлива частина розмежування і управління біосферними заповідниками, як угіддями з комплексним використанням, говорить про те, що зонування відіграє важливу роль у мінімізації конфліктів

між землекористувачами шляхом розмежування потенційно конфліктуючих видів діяльності і гарантії того, що законне використання землі буде відбуватись з мінімальними конфліктами.

64. Створення схеми зонування з самого початку повинне проходити за повної участі зацікавлених сторін, оскільки "проведення ліній" між зонами нерідко призводить до конфліктів. Визначення меж зон і задач управління для кожної з них (включно зі списком видів діяльності, дозволених і недозволених у межах кожної зони) є важливою частиною процесу утворення тісного співробітництва з місцевими громадами, корінним населенням та іншими сторонами, зацікавленими в управлінні водно-болотним угіддям.

65. При розділенні угіддя на зони, незалежно від їх типу та призначення, повинні застосовуватися деякі загальні правила:

i) зонування слід проводити при повній участі зацікавлених сторін, включаючи місцеві громади та корінне населення;

ii) повинно бути зроблено повне і докладне обґрунтування для пояснення схеми встановлення та розмежування зон, особливо важливо це зробити при встановленні меж буферних зон;

iii) до менеджмент плану повинен бути влючений короткий опис функцій і/або обмежень, які діють в межах кожної зони;

iv) зони повинні бути позначені унікальним і, якщо можливо, значущим кодом або назвою, але в деяких випадках може бути достатньо простого числового коду;

v) обов'язково складають карту з позначенням меж усіх зон;

vi) де це можливо, межі зон повинні бути легко впізнаваними і чітко ідентифікованими на землі: найкращими межами є фізичні об'єкти (наприклад, паркани і дороги), тоді як межі, пов'язані зі змінними і рухливими об'єктами - річками, місцями проживання, які можуть пересуватись, і слабкими береговими лініями, - потрібно позначити якимось постійним маркуванням;

**КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14,
стор. 20**

vii) на великих, однорідних угіддях або районах однотипних місць проживання, межі зон позначаються постійними маркерами, які наносяться на карту з допомогою системи глобального позиціонування (GPS).

XI. Формат плану управління

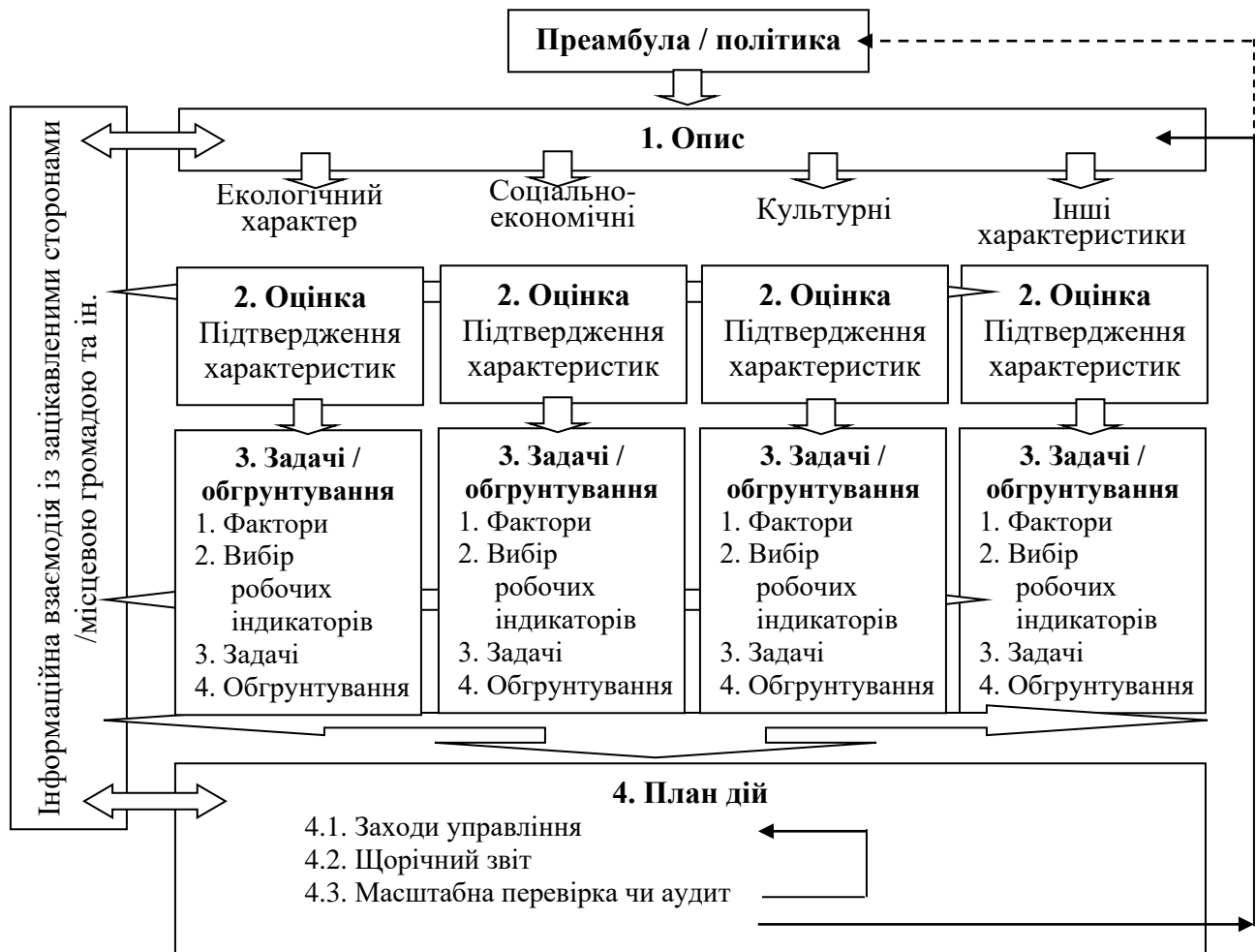
66. Формат плану управління, як це рекомендовано в даному керівництві, повинен складатися з п'яти основних розділів, які відображають основні етапи процесу планування управління:

- a) Прембула/політика
- b) Опис
- c) Оцінка

- d) Задачі
- e) План дій

67. Відзначимо, що етапи цього процесу повторюються в плані декілька разів – вони застосовується для екологічного характеру, соціально-економічних інтересів, культурних цінностей і будь-яких інших важливих характеристик. Зазвичай рекомендують починати з екологічного характеру, але такий порядок не є обов'язковим.

68. Рекомендована структура і зміст кожного з цих розділів будуть описані нижче і проілюстровані рис. 2.



КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 21

Рисунок 2. Рекомендована структура та зміст менеджмент плану Рамсарським або іншим водно-болотним угіддям.

ХІІ. Преамбула/політика

69. Преамбула є короткою програмною заявою, яка повинна відображати політику і/або практику міжнародних, національних або місцевих органів влади та інших організацій і систем традиційного управління, в тому числі, наприклад, неурядових організацій, місцевих громад або приватних власників, яка стосується складення та реалізації плану управління. У преамбулі слід

також відобразити загальні вимоги Рамсарської конвенції, а саме: підтримання екологічного характеру угідь, які входять до Списку водно-болотних угідь міжнародного значення, розумне використання всіх водно-болотних угідь, створення заповідників на водно-болотних угіддях, незалежно від того, включені вони до списку Рамсарської конвенції чи ні, та міжнародного співробітництва у відповідних випадках з управління угіддям, зокрема, у разі спільного використання водно-болотних угідь і водних систем.

XIII. Опис

70. Складення опису є важливою частиною процесу планування управління. На основі інформації, що міститься в ньому, і здійснюється процес планування.
71. По суті, опис є зібраними й узагальненими даними та інформацією. Виявлення будь-яких прогалин у наявних даних також є ключовою функцією на цьому етапі процесу (див. пункти 34 і 42 вище).
72. У багатьох випадках наявної інформації буде недостатньо для складення плану управління. Щоб заповнити всі виявлені істотні прогалини, може знадобитися збір більш детальних даних про угіддя та/або фактори, що впливають на нього, але слід подбати, щоб предметом подальшого збору даних був тільки збір додаткових відомостей, необхідних для встановлення цілей управління угіддям.
73. Опис повинен регулярно переглядатися і оновлюватися з внесенням до нього нових джерел даних та інформації, в тому числі проміжних результатів моніторингу.
74. Для Рамсарських угідь особлива увага повинна бути приділена опису характеристик угіддя, виходячи з яких було сформовано основу для його номінації за кожним із застосовуваних Рамсарських *Критеріїв виділення водно-болотних угідь міжнародного значення*.
75. Всі відповідні дані можуть міститись у відповідних розділах «Інформаційного листа Рамсарського водно-болотного угіддя (РІЛ)» зі змінами, внесеними КДС8 (Резолюція VIII.13), який використовується Договірними сторонами для номінації Рамсарських угідь. Звідси випливає, що у РІЛ повинні бути чітко описані загальні екологічні характеристики угіддя, а також визначені конкретні особливості екологічного характеру, за якими угіддя було номіноване, і які потребують підтримання сприятливого природоохоронного статусу на період планування управління. Крім того, мають бути ретельно розглянуті та включені до опису всі інші пункти РІЛ, не пов'язані безпосередньо з екологічним характером. Слід зазначити, що інформація в РІЛ може вважатись лише відправною точкою для складення опису угіддя, тому що рівень деталізації інформації, необхідний для процесу планування

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 22

управління угіддям зазвичай є вищим за той, що указується в РІЛ при номінації угіддя.

76. Важливо, щоб інформація, отримана з існуючих даних, була представлена в описі плану в стислій формі і на мові, зрозумілій для всіх зацікавлених сторін. Текст не повинен бути насиченим вузькими науковими і професійними термінами, які становлять інтерес тільки для науковців і технічних експертів у даній області.

77. У описі плану слід повідомити про рідкісні або зникаючі види без указання даних, що можуть зашкодити їх збереженню. Така інформація повинна залишатися конфіденційною.
78. Опис плану має також включати інформацію про будь-які конкретні місцеві особливості або характеристики угіддя, перш за все його цінність та функції для людей, що може бути корисним у визначенні пріоритетів і встановленні задач управління.
79. Всі описи повинні включати бібліографію, яка містить посилання, що забезпечують можливість відслідкування документів, звітів, журналів, книг і т.д., а також неопублікованих джерел, використаних при підготовці плану.

XIV. Оцінка

80. Оцінка являє собою процес виявлення або підтвердження важливих характеристик або об'єктів для планування управління. На Рис. 2 показано, що оцінки важливих характеристик слід проводити для кожної з чотирьох основних груп інтересів, і процес оцінки має бути застосований до кожної з них по черзі. Для Рамсарських та інших водно-болотних угідь повинна проводитись оцінка особливостей екологічного характеру, а також соціально-економічних характеристик, культурних особливостей і будь-яких інших важливих характеристик угіддя.
81. Для кожного об'єкта інтересу повинні бути розроблені критерії оцінки. Нижче наводиться перелік критеріїв з прикладами, рекомендованих для оцінки особливостей екологічного характеру угіддя, поряд з орієнтовним переліком соціально-економічних та культурних критеріїв, які мають бути доопрацьовані для кожного угіддя з урахуванням його конкретних соціально-економічних і культурних особливостей.

Оцінка екологічного характеру (місць проживань, видів і природних процесів)

82. Важливі особливості екологічного характеру (місця проживання, популяції і природні процеси) угіддя, як це визначено Резолюцією VII.10, служать орієнтиром для процесу планування. Основною метою цього розділу менеджмент плану є складення списку цих особливостей і підтвердження їх статусу. Статус особливостей, визнаний раніше, повинен бути підтверджений. Для особливостей, які ще не отримали попереднього або формального визнання, потрібен процес оцінки.
83. Під час процесу оцінки потрібно використовувати прийняте Конвенцією керівництво з інвентаризації і оцінки водно-болотних угідь, яке містить інструменти для оцінки екологічного характеру і стану водно-болотних угідь.
84. У окремих випадках наявність важливих особливостей екологічного характеру угіддя буде визнана ще до планування. Наприклад, на території угіддя можуть бути присутні охоронювані законом види або місця проживання. Дуже важливо, щоб правовий статус таких особливостей був визнаним.

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 23

85. Перелік критеріїв, рекомендованих для оцінки особливостей екологічного характеру наведено нижче. Цей список не претендує на всеосяжність або універсальність для всіх особливостей і

всіх угідь. З нього можна використовувати тільки потрібні або корисні критерії і додавати нові, якщо цього вимагають обставини.

86. Слід зазначити, що критерії часто перекриваються або є взаємозалежними. Наприклад, важко розглядати вразливість без урахування рідкості. Вразливі об'єкти, за своєю природою, частіше за все є рідкісними.
87. Завжди варто пам'ятати, що критерії мають як негативні, так і позитивні сторони. Наприклад, високий рівень біологічного різноманіття (тобто, багатство місць мешкання або видів), як правило, розглядається як цінна особливість, однак такі припущення слід оцінювати з обережністю і в контексті загальних характеристик біорізноманіття окремих видів водно-болотних угідь і їх розташування. Високий рівень різноманіття може бути наслідком антропогенного впливу на середовище проживання зі спочатку бідним видовим складом, а не природним явищем.
88. Для оцінки особливостей екологічного характеру рекомендується використання наступних критеріїв.

Критерій 1 для оцінки особливостей екологічного характеру: Площа

89. У більшості випадків, цінність об'єкта буде зростати зі збільшенням його площі. Однак, критерій площі завжди слід розглядати у поєднанні з іншими якостями. Невеликі ділянки з високою якістю середовища проживання часто може цінуватися вище, ніж великі ділянки з низькою якістю середовища проживання.
90. Розмір має особливе значення, коли місця проживання носять фрагментарний характер з ізольованими популяціями. Життєздатність малих та ізольованих особливостей і угідь зазвичай сумнівна. Дуже невеликі популяції найчастіше є вкрай вразливими і можуть зникнути просто у результаті випадковості, незважаючи на належне управління. Тим не менш, такі ділянки можуть іноді виявитись останніми існуючими прикладами місць проживання або популяції, а тому можуть грати істотну роль у підтримці загального біологічного різноманіття.

Критерій 2 для оцінки особливостей екологічного характеру: Біологічне різноманіття

91. Підтримання біологічного різноманіття зазвичай розглядається як одне з найважливіх завдань охорони природи і сталого використання біологічних ресурсів. В значній мірі так вважається тому, що руйнування середовища проживання і вимирання видів стало одним з найбільш очевидних і серйозних наслідків втручання людини в навколишнє середовище. Отже, управління часто здійснюється з метою підтримки або навіть поліпшення біорізноманітності угіддя. Однак, слід визнати, що бувають випадки, коли високий рівень різноманітності є небажаним. Наприклад, різноманіття спільнот і видів на вироблених, осушених або іншим чином модифікованих торфовищах буде вищим, ніж на недоторканому природному болоті.
92. Висока різноманітність іноді зустрічається на динамічних або порушених місцях проживання, де вона сприяє початку рослинної сукцесії. Там, де ця нестабільність є природною, підсумкова висока різноманітність є дуже цінною. І навпаки, якщо порушення є наслідком втручання людини, значення сформованого різноманіття є сумнівним.

Критерій 3 для оцінки особливостей екологічного характеру: Природність

93. Природність є одним з найважливіших критеріїв оцінки особливостей екологічного характеру. Загалом, чим більш природними є особливості угіддя, тим вища цінність його екологічного характеру. Однак, цілком природних водно-болотних угідь у світі є дуже небагато, більше того, визнається, що навіть сильно змінені місцезнаходження можуть бути надзвичайно важливими для диких тварин і рослин.

Критерій 4 для оцінки особливостей екологічного характеру: Рідкісність

94. Рідкісність є одним з аспектів збереження біорізноманіття, якому в цілому приділяється найбільше уваги, і тому менеджери найчастіше знають про найбільш рідкісні та такі, що перебувають під загрозою зникнення місця проживання і види на їх угіддях. Вони будуть займати чільне місце у будь-якому плані управління угіддям. Часто саме наявність рідкісних місць проживання або видів обумовлює відбір ділянок для природоохоронного управління - у випадку Рамсарських угідь, шляхом застосування Критерію 2 Рамсарської конвенції, що стосується зникаючих видів та екосистем.

Критерій 5 для оцінки особливостей екологічного характеру: Вразливість

95. У більшій чи меншій мірі, всі особливості екологічного характеру є вразливими. Вразливість завжди слід розглядати у масштабі часу, важливим також є ступінь незворотності ушкодження. Вразливість майже завжди пов'язана з рідкісністю, тому що вразливі об'єкти вже є або скоро стають рідкісними.
96. Вразливість не завжди слід розглядати як негативну характеристику. Багато природних співтовариств не можуть вижити без руйнівних для них впливів. Вони зазвичай є ефемерними співтовариствами і часто зустрічаються на ранніх стадіях сукцесії динамічного середовища проживання. Умисне порушення часто є необхідним і законним з боку керівництва, воно спрямоване на стримання сукцесії з метою підтримки життєздатності співтовариства, як і у випадку випалу сухої трави або випасу худоби для поліпшення лук.
97. Види також можуть бути вразливими, найчастіше в результаті зміни або знищення середовища їх проживання. У деяких з них настільки спеціалізовані і складні вимоги, що, здавалося б, непомітна або незначна зміна може мати руйнівні наслідки для них.

Критерій 6 для оцінки особливостей екологічного характеру: Типовість

98. Угіддя зазвичай вибирають і цінують за те, що вони є найкращими, або принаймні добрими, прикладами певної особливості, зокрема, шляхом застосування Критерію 1 для виділення та номінації Рамсарських угідь. Найчастіше угіддя виділяють за признаком унікальності або рідкісності. Однак, не менш важливою є оцінка типових і тривіальних місць проживання. Цей критерій є особливо корисним для обґрунтування збереження типових особливостей регіону.

Критерій 7 для оцінки особливостей екологічного характеру: Потенціал для поліпшення та/або відновлення

99. Більшість особливостей екологічного характеру є в більшій чи меншій мірі недосконалими. Цей критерій використовується для оцінки потенціалу угіддя для поліпшення або відновлення. Сильно деградовані особливості можуть мати різний потенціал для поліпшення, деякі не будуть мати його зовсім, у той час як інші зможуть повністю відновитись за умов належного

управління. Необхідність визначення цього потенціалу має вирішальне значення. Не може бути виправданою розтрата ресурсів у спробі

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 25

керівництва деградуваними особливостями, коли не ліквідовані основні причини такого порушення.

100. *Принципи та керівництва для відновлення водно-болотних угідь*, прийняті на КДС8 Резолюцією VIII. 16, містять додаткові вказівки для вибору придатних для відновлення водно-болотних угідь.

Оцінка інших цінних особливостей водно-болотних угідь

101. Окрім особливостей екологічного характеру, більшість угідь мають і інші, не менш важливі функції, наприклад, культурні, соціально-економічні, геологічні та геоморфологічні, ландшафтні і палео-екологічні особливості. Важливо приділяти цим характеристикам належну увагу і застосовувати весь процес планування управління для кожної з них. Це є особливо важливим у зв'язку із забезпеченням участі та внеску всіх зацікавлених сторін (див. розділ IV).
102. Оцінка повинна бути зосереджена на цінностях і функціях, продуктах і послугах водно-болотного угіддя для підтримки добробуту людини, і на наявності культурних особливостей, таких як культурні пам'ятники і споруди, що мають релігійне значення, особливо для місцевих громад і корінних народів. Геологічне, геоморфологічне і ландшафтне значення угіддя також має бути оціненим в даному розділі плану.
103. Деякі водно-болотних угіддя можуть також мати додаткові характеристики, які не підпадають під визначення екологічного характеру або соціально-економічних чи культурних особливостей, і вони також повинні бути ідентифіковані та оцінені. Прикладом може служити значення водно-болотних угідь для наукових досліджень або для проведення довгострокового моніторингу.
104. При оцінці соціально-економічних особливостей водно-болотних угідь, доцільно застосовувати методи їх економічної оцінки і спиратися на інформацію, отриману з допомогою цих методів. Для отримання додаткової інформації про економічну оцінку, див. публікацію Рамсарської конвенції 1997 року *Економічна оцінка водно-болотних угідь: керівництво для політиків і фахівців з планування*.
105. Приблизний перелік соціально-економічних цінностей і функцій водно-болотних угідь наведено у Таблиці 1. Зверніть увагу, що не всі ці характеристики будуть застосовуватися до всіх водно-болотних угідь.

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 26

Таблиця 1. Орієнтовний перелік цінностей і функцій водно-болотних угідь для оцінки соціально-економічного значення водно-болотних угідь для планування управління

(створено на основі Додатку III прийнятих КБР *Рекомендацій з включення питань біорізноманіття до законодавства з екологічної експертизи та/або до процедури стратегічної екологічної експертизи*, див. Резолюцію VIII. 9).

Виробничі функції

Функції переробки та регулювання

<p>Добуток деревини Добуток дров Добуток заготовлюваних трав'янистих рослин (для будівництва та використання в ремеслах) Природно вироблений фураж та гній Добуток торфу Додаткові (побічні) продукти Добуток м'яса дичини (як продукт харчування) Продуктивність риби і моллюсків Питне водопостачання Водопостачання для зрошування і промисловості Постачання води для гідроенергетики Постачання поверхневих вод для інших ландшафтів Постачання підземних вод для інших ландшафтів Урожайність сільськогосподарських культур Продуктивність зелених насаджень Продуктивність лісів, що знаходяться під управлінням Продуктивність пасовищ/тваринництва Продуктивність аквакультур (у прісній воді) Продуктивність аквакультур (у солонуватій/солоній воді) Несучі функції - придатність для розміщення: будівництва поселень корінних народів</p> <p>сільських поселень</p> <p>міських поселень промисловості інфраструктури транспортної інфраструктури судноплавства/навігації автоперевезень залізничних перевезень повітряних перевезень електричних розподільчих мереж трубопроводів відпочинку й туризму</p>	<p>Розкладання органічних матеріалів (наземне) Природна демінералізація ґрунтів Формування/запобігання сульфатному закисненню ґрунтів Механізми біологічного контролю Сезонне очищення ґрунтів Водоакумулюючий потенціал ґрунтів Захист узбережжя від повеней Стабілізація берегів (проти наносів/ерозії)</p> <p>Захист ґрунтів Фільтрація води Розбавлення забруднюючих речовин</p> <p>Подача/викиди забруднюючих речовин Біо-хімічне/фізичне очищення води</p> <p>Накопичення забруднюючих речовин</p> <p>Регулювання водотоків для контролю повені Регулювання річкового стоку/течії Водоакумулююча здатність</p> <p>Здатність поповнювати запаси ґрунтових вод Регулювання водного балансу Утримуюча здатність утворення і зберігання осадків/ твердих часток Захист від водної ерозії</p> <p>Захист від впливу хвиль Запобігання проникненню солоних ґрунтових вод Запобігання проникненню солоних поверхневих вод Перенесення захворювань Поглинання вуглецю Підтримання послуг тварин запилювачів</p>
---	--

106. До менеджмент планів, коли вони складаються для територій, що охороняються, часто не бувають включені особливості ландшафту і дикої природи. Для угідь, де управління середовищем проживання і обслуговування відіграє важливе значення, і на яких розміщено мало штучних споруд, управління середовищем проживання зазвичай також охоплює більшість питань, що стосуються ландшафтів. Для більшості природних територій, які охороняються, управління

ландшафтами буде зводитися до мінімізації або повного виключення антропогенного впливу там, де він псує візуальне враження від місцевості.

107. У разі, коли на ділянках є значні антропогенні споруди, які становлять історичну, культурну або релігійну цінність, їх збереження також повинне бути передбаченим під час процесу планування

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 27

управління. Такі об'єкти можуть бути включені до розділу плану, присвяченого ландшафтам, але для охорони та підтримання, ймовірно, краще всього розглядати їх як пам'ятки і застосовувати для них відповідні заходи.

108. Приблизний перелік культурних особливостей водно-болотних угідь наведено у Табл. 2.

Таблиця 2. Приблизний перелік культурних особливостей водно-болотних угідь для оцінки при плануванні управління водно-болотними угіддями

(з *Культурні аспекти водно-болотних угідь* (Документ 15 КС-8 Рамсарської конвенції))

Палеонтологічні та археологічні об'єкти
Історичні будівлі та предмети матеріальної культури (як правило, минулих епох)
Культурні ландшафти
Традиційне виробництво та агро-екосистеми: наприклад, рисові поля, солеварні, експлуатація дельти
Практики колективного управління водними і земельними ресурсами
Практики самоврядування, включаючи традиційні права та землеволодіння
Традиційні методи експлуатації ресурсів водно-болотних угідь
Усні традиції
Традиційні знання
Релігійні аспекти, вірування та міфологія
Мистецтва - музика, пісні, танці, образотворче мистецтво, література і кіно

109. Додаткова інформація щодо виявлення та обліку культурних аспектів та особливостей, в тому числі об'єктів культури і культурних ландшафтів наведена в Керівництві з обліку *культурних цінностей водно-болотних угідь для ефективного управління угіддями* в додатку до Резолюції VIII.19.

XV. Задачі

110. Під час проведення оцінки складається перелік важливих характеристик угіддя. Наступним кроком є підготовка задач управління для кожної з цих характеристик.
111. Задача управління - це вираження результату, який має бути досягнутий з допомогою управління угіддям. Задачі повинні мати наступні характеристики:

i) **Задачі мають піддаватися вимірюванню.** Вирішення задач повинно піддаватися кількісному вимірюванню. Якщо їх не можна виміряти, то неможливо буде оцінити за допомогою моніторингу чи вони досягнуті.

ii) **Задачі повинні бути досяжними, принаймні в довгостроковій перспективі.** Цей параметр є очевидним, але про нього часто забувають - не потрібно ставити невіршуваних завдань.

iii) **Задача не повинна бути директивною: вона визначає стан угіддя, який треба досягти, а не дії або процеси, необхідні для досягнення або збереження цього стану.** Вирішення задачі є вираженням мети. Потрібно провести межу між результатом управління і процесом управління, оскільки управління, яке здійснюється з метою збереження характеристики угіддя буде змінюватися в залежності від стану цієї характеристики. Наприклад, у випадку порушеної характеристики угіддя управління буде

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 28

спрямоване на її відновлення до потрібного стану, після чого буде замінене на управління з підтримки цього стану. Ці два підходи до управління можуть відрізнитись принципово, або просто варіюватись за інтенсивністю.

Постановка задач, які піддаються вимірюванню

112. Є три ключові кроки у процесі підготовки задач, які піддаються вимірюванню:

- i) Описати потрібний стан характеристики.
- ii) Визначити фактори, що впливають на характеристику та розглянути, як вона може змінюватись у результаті їх впливу.
- iii) Ідентифікація та кількісне визначення ряду робочих індикаторів для моніторингу прогресу в досягненні задачі для цієї характеристики.

113. Процес здійснення цих трьох кроків наводиться нижче.

Крок 1. Описати потрібний стан характеристики

114. Більшість поточних планів управління уникають опису потрібних станів для характеристик угіддя. Зазвичай у плані буде обговорюватись збереження або поліпшення характеристики без вказівки, що слід підтримувати або яким чином буде проводитись оцінка покращення. Для того, щоб судити про досягнення мети, має бути чіткий опис потрібного стану характеристик.
115. Першим кроком є створення простою мовою опису стану, який планується досягти або зберегти. Можна сказати, це довгострокові перспективи для даної характеристики. На даному етапі немає потреби занадто зосереджуватись на обчисленнях - це має бути зроблено на пізнішому етапі.
116. Корисний підхід для місць проживання і видів, який можуть бути застосований в будь-якому місці, був розроблений Європейським Союзом для збереження угідь Natura 2000. Це загальний підхід до визначення стану, в якому бажано підтримувати характеристику угіддя. Європейський Союз вимагає, щоб характеристики угідь на його території зберігали "сприятливий природоохоронний статус"⁸.
117. Місце проживання має сприятливий природоохоронний статус, коли:

- i) його площа постійна або зростає;
- ii) воно має стійкий характер у довгостроковій перспективі;
- iii) стан типових видів також сприятливий; і
- iv) фактори, що впливають на місце проживання або типові для нього види знаходяться під контролем.

118. Вид має сприятливий природоохоронний статус, коли:

- i) його популяція є життєздатною в довгостроковій перспективі;

⁸ Додаткову інформацію про угіддя ЄС Natura 2000 та директиви про місця проживання і птахів можна знайти на

<http://europa.eu.int/comm/environment/nature/natura.htm>

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 29

- ii) ареал його проживання не скорочується;
- iii) існує достатньо місць проживання для підтримки виду в довгостроковій перспективі; а також
- iv) фактори, що впливають на місце проживання або типові для нього види знаходяться під контролем.

119. Ці загальні визначення сприятливого природоохоронного статусу для місць проживання і видів виражають лише вимоги до будь-якого місця проживання або виду, що потребує управління і можуть бути застосовані до будь-якої характеристики будь-якого угіддя. Очевидно, що на основі цих загальних визначень повинні бути розроблені набагато детальніші для конкретних особливостей угіддя, але ці є хорошою відправною точкою.

120. Аналогічні визначення "сприятливого статусу" також повинні бути розроблені для характеристик, пов'язаних з діяльністю людини та/або практикуються в межах ділянки та/або буферній зоні, зокрема в контексті їх стійкості та пропускну здатності угіддя.

Крок 2. Визначити фактори, які впливають на характеристику, і розглянути, як вона може змінюватися у результаті їх впливу

121. Здатність досягнення виконання задач управління завжди буде залежати від різних факторів. До них відноситься політика, стратегії, тенденції, обмеження, практична діяльність, конфлікти інтересів і обов'язки, одним словом, все, що впливає або може вплинути на характеристики угіддя. З точки зору Конвенції, в основному це ті види діяльності, які викликають або можуть викликати, зміни екологічного характеру. Важливо враховувати як негативні, так і позитивні фактори, оскільки і ті, й інші будуть впливати на управління угіддям.

122. Підтримуюче управління місцями проживання і видами припускає в основному управління факторами, та, зокрема, наслідками антропогенного втручання у минулому, сьогоденні і майбутньому, і конфліктами інтересів між різними зацікавленими сторонами. Бажаючи захистити природні середовища проживання, менеджери повинні контролювати, наскільки це можливо, шкідливі антропогенні впливи та заохочувати види діяльності, які сприяють довгостроковому збереженню угідь. Наприклад, найчастіше контролюються полювання, заготівля деревини і випалювання лісів. На місцях проживання, які були створені або змінені

людиною і стали оцінюватися як угіддя, що мають природоохоронну цінність, менеджери часто підтримують антропогенний вплив, хоча його зазвичай називають управлінням (наприклад, контрольоване випалювання або випас худоби на пасовищі, щоб не допустити відновлення на ньому чагарників).

123. Неконтрольовані фактори, які можуть мати антропогенне чи природне походження, також повинні бути взяті до уваги. Наприклад, зміна клімату та інвазивні види можуть змінити стабільність і зробити неможливим визначення, прогнозування та підтримування необхідних умов, в результаті ситуація може стати неконтрольованою. Своєчасне розпізнавання цих обмежень управління можуть полегшити розробку надзвичайних заходів.
124. Вплив факторів слід розглядати по черзі для кожної характеристики угіддя, а потім об'єднати для включення до плану, коли це буде потрібно. Наприклад, один з факторів може впливати на декілька характеристик угіддя, і визначаючи відповідні методи управління для цього фактора, слід враховувати можливість того, що він одночасного буде чинити позитивний вплив на одні характеристики і негативний - на інші.
125. Фактори, як позитивні, так і негативні, можуть бути виявлені і згруповані за наступними рубриками:

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 30

- i) Внутрішні природні фактори
- ii) Внутрішні антропогенні фактори
- iii) Зовнішні природні фактори
- iv) Зовнішні антропогенні фактори
- v) Фактори, пов'язані із законодавством і традиціями
- vi) Фактори, що виникають в результаті конфліктів/спільності інтересів
- vii) Фізичні фактори і обмеження
- viii) Організаційні фактори

126. Нижче наведені приклади позитивних і негативних факторів із цих категорій з наслідками для характеристик екологічного характеру.

- i) **Внутрішні природні фактори** - включають природної сукцесію рослинності і зміни рівня води, викликані опадами.
- ii) **Внутрішні антропогенні фактори** - включають поширення інвазивних чужорідних видів, забруднення угіддя, недоречне або нестійке ведення сільського господарства (для отримання подальших вказівок з управління інвазивними чужорідними видами, див. Резолюцію VIII. 18).
- iii) **Зовнішні природні фактори** - включають в себе фактори, що виникають за межами водно-болотних угідь, такі як позитивні чи негативні наслідки зміни клімату та зміни течій або рівня моря (для отримання подальших вказівок щодо пом'якшення наслідків зміни клімату та підвищення рівня моря через управління водно-болотними угіддями, див. Резолюцію VIII.3).
- iv) **Зовнішні антропогенні фактори** - включають зміни витоку води, зміни природної структури і мінливості водних потоків, ефективні режими розподілу води, збільшення чи

зменшення накопичення осадків, викликане інженерними роботами вище за течією, а також забруднення навколишнього середовища.

v) **Фактори, пов'язані із законодавством і традиціями** - включають законні і традиційні права та обов'язки, покладених на керівників угіддя. Законні зобов'язання можуть виникати з національного або місцевого законодавства або міжнародних зобов'язань, причому національні і місцеві закони, ймовірно, будуть більш важливим фактором. До особливостей традицій та культури можна включити право випасу худоби, риболовлі і вирубування лісу, та/або релігійні аспекти (див. Рамсарське *Керівництво з організації та зміцнення участі місцевих громад і корінного населення в управлінні водно-болотними угіддями*, Резолюція VII.8, і *Керівні принципи проведення обліку культурних цінностей водно-болотних угідь для ефективного управління угіддями*, Резолюція VIII. 19).

vi) **Конфлікти/спільність інтересів** - включають в себе можливий спротив або підтримку різних зацікавлених сторін в залежності від того, чи вважають вони менеджмент план вигідним для себе чи ні, і чи надає він можливість розвивати їм свої інтереси.

vii) **Фізичні фактори і обмеження** - включають в себе обставини, які можуть вплинути на досягнення цілей управління, наприклад, недоступність угіддя.

viii) **Організаційні фактори** - являють собою будь-які обмеження можливостей і повноважень організацій, відповідальних за впровадження планів, та взаємозв'язок (або його відсутність) між організаціями і установами, відповідальними за збереження водно-болотних угідь

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 31

і їх розумне використання та організаціями, відповідальними за інші сектори, які прямо або побічно впливають на водно-болотні угіддя на місцевому, регіональному (субнаціональному) і національному рівнях.

Співвідношення між факторами та характеристиками

127. Після виявлення факторів, слід розглянути вплив, який вони будуть чинити на характеристики угіддя. Вплив факторів повинен розглядатися по черзі для кожної ідентифікованої характеристики.

128. Під впливом факторів характеристики змінюються, важливо визначити напрямок і будь-які потенційні індикатори змін. Зв'язок між факторами і вибором відповідних індикаторів є дуже важливим. На угідді неможливо виміряти все, тому менеджери повинні зосередитися на моніторингу тих показників, які, найімовірніше, будуть змінюватися.

129. Дуже важливо проводити моніторинг як характеристик, так і факторів, які на них впливають.

Операційні обмеження

130. Операційні обмеження визначають прийнятний і допустимий діапазон значень для кожного фактора, який може розглядатися як прийнятний і задовільний.

131. За найбільш значимими факторами варто проводити спостереження або контроль. Ці фактори будуть мати позитивний або негативний вплив на здатність керувати характеристиками. Для любых факторів, які достовірно чинять суттєвий вплив на характеристики, слід визначити допустимий діапазон значень. Наприклад, часто буває необхідним встановити допустимий рівень чисельності для інвазивних чужорідних видів, який може варіюватись від повного видалення виду з угіддя до його прийняття за умови, що чисельність популяції залишається нижче заданої межі (ліміту). Інші приклади можуть включати біологічні обмеження, такі як обмеження на ступінь покриття кущами вологих лук, а також обмеження антропогенної діяльності, такої як полювання або рибальство.
132. Операційні обмеження вимагають встановлення верхньої чи нижньої межі, а іноді й обох меж. У реальності, однак, обидві межі рідко встановлюються для одних і тих самих факторів. Верхня межа зазвичай застосовується до небажаних факторів - вона визначає допустимий максимум, а нижня - до позитивних факторів.
133. У більшості випадків неможливо встановити точні, науково обгрунтовані обмеження. Проте це не слід вважати серйозною проблемою. Операційні обмеження є системою раннього попередження, є керівництвом для дії, оскільки досягаються задовго до виникнення серйозних загроз для довгострокової життєздатності характеристики. Якщо наукова інформація відсутня, слід діяти на основі професійного досвіду.
134. Ключовими питаннями, що стосуються операційних обмежень, є:
- i) до якого моменту слід допускати вплив негативного фактора на характеристику угіддя без необхідності застосування відповідних заходів; та
 - ii) до якого моменту слід контролювати вплив позитивних факторів.
- КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 32**
135. Слід пам'ятати, що операційні обмеження, як і задачі, не є фіксованими назавжди - пізніше вони можуть бути переглянуті, якщо цього потребує досвід, або нова наукова інформація.
136. Щоб проілюструвати процес планування і виявлення зв'язків між характеристикою, факторами, що впливають на неї, постановка задачі управління та встановлення операційних обмежень, наводимо приклад у табл. 3.

Таблиця 3. Приклад процесу планування управління для виявлення характеристик, факторів, задач та операційних обмежень.

Характеристика: цінна популяція ендемічного виду риб, що знаходиться під загрозою зникнення (заради якої угіддя було внесене до Рамсарського списку за критеріями 2 і 7).

Фактор: Цей вид риб є об'єктом аматорської рибалки, що може загрожувати життєздатності популяції.

Задача: підтримка життєздатності популяції даного виду риб шляхом встановлення контролю за аматорським рибальством.

Операційні обмеження (прийняті в рамках менеджмент плану після консультації і узгодження з місцевими зацікавленими сторонами):

- а) обмеження на кількість рибалок, яким дозволено ловити рибу (через створення системи видачі дозволів);
- б) обмеження розміру улову риби цього виду (наприклад, кожен рибалка може зловити тільки три рибини протягом одного сезону рибної ловлі, а усіх інших повинен буде випустити); а також
- с) обмеження мінімального розміру риби цього виду (наприклад, дозволено ловити тільки дорослих риб довжиною понад 20 см, усіх інших потрібно випускати).

Моніторинг факторів

137. Дуже важливо вести моніторинг або реєстрацію факторів, що впливають або можуть вплинути на характеристики угіддя.
138. Потрібно вести моніторинг факторів, які були визначені кількісно і до яких можуть бути застосовані межі дії, описані в попередніх пунктах. Наприклад, допустиме відхилення чисельності інвазивних чужорідних видів в середовищі проживання буде представлено як верхня межа. Після того, як ліміт був встановлений, потрібно почати моніторинг чисельності інвазивного виду, щоб гарантувати, що його популяція не перевищить межі. Якщо ліміт перевищений, потрібно здійснювати заходи з управління або контролю.
139. Реєстрація або спостереження будуть необхідні, коли невідоме співвідношення між характеристикою і фактором. Наприклад, одним з факторів, які впливають на пасовище, є випас диких тварин. Якщо вплив тварин на рослинність невідомий, то неможливо й визначити оптимальне навантаження на пасовище. У цьому випадку потрібно вести програму реєстрації, тобто ретельно і послідовно записувати чисельність тварин, які пасуться. З часом можна буде встановити потрібне навантаження на пасовище і перейти від спостереження до моніторингу.

Оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС)

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 33

140. У попередньому розділі пояснюється, чому важливі фактори повинні бути виявлені та має проводитись їх моніторинг, і рекомендується врахувати в плані управління їх вплив на характеристики водно-болотного угіддя. З менш важливими або легко керованими факторами

слід поступати, як зазначено вище. Однак, будь-які великі проекти щодо освоєння території або зміни у землекористуванні на угідді або за його межами, можуть вимагати оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС) до завершення розробки менеджмент плану угіддям. В умовах існування кількох пропозицій, при ОВНС потрібно враховувати сукупний їх вплив.

141. Крім того, повну ОВНС потрібно проводити для будь-яких нових факторів, включаючи розробку проектів освоєння угіддя, на його території або за його межами, які можуть чинити істотний вплив на екологічний характер угіддя. До того, як починаються роботи зі створення проекту, повинна бути організована система моніторингу, щоб можна було виявляти непередбачені наслідки, і запущений процес для їх запобігання.

142. В результаті ОВНС, може бути зроблений висновок, що проектна пропозиція, ймовірно, зробить істотний негативний вплив на все угіддя або його частину. Якщо з якихось причин виконання проекту все-таки планується, потрібно передбачити заходи для мінімізації збитку, пом'якшення наслідків та/або компенсації.

143. Подальші вказівки щодо оцінки впливу на водно-болотні угіддя, див. Резолюцію VII.16 і керівництва, прийняті Резолюцією VIII.9.

Крок 3. Робочі індикатори, їх обмеження та моніторинг

144. Задачі мають бути кількісно вимірними. На цьому етапі у процесі планування визначаються робочі індикатори, які будуть використовуватися для надання доказів про стан характеристики угіддя.

145. Оскільки неможливо виміряти всю сукупність характеристик, існує необхідність зосередити увагу на обмеженому колі робочих індикаторів. Наприклад, характеристика якості води у рамках мети управління збереження якості води складається з багатьох компонентів, таких як солоність, рН, електропровідність, концентрація розчиненого кисню, вміст поживних речовин, концентрація важких металів і т.д. Не всі з них можуть бути легкими або економічно вигідними для моніторингу, але одним з найкращих робочих індикаторів якості води є концентрація поживних речовин, тому що вона відповідає чотирьом критеріям, наведеним нижче.

146. У цілому, робочі індикатори мають:

- i) бути елементами, якістьними або властивостями, притаманними характеристиці угіддя і невіддільними від неї;
- ii) показувати загальний стан характеристики і бути носіями інформації не лише про самих себе;
- iii) піддаватись кількісному вимірюванню; і
- iv) забезпечувати отримання доказів, необхідних для визначення поточного стану характеристики економічно доцільним методом.

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 34

147. Нижче наведені деякі загальні приклади показників робочих індикаторів для компонентів екологічного характеру - видів і місць проживання:

i) робочі індикатори для видів:

a) *Кількість*:

Розмір популяції, наприклад:

- загальна кількість наявних особин
- загальна кількість дорослих особин, які розмножуються
- чисельність популяції у певній точці річного циклу
- розміщення або розподіл популяції

b) *Якість*:

- коефіцієнт виживання
- продуктивність
- вікова структура

ii) робочі індикатори середовища проживання:

a) *Кількість*:

- розмір площі, займаної середовищем проживання
- розподіл місць проживання

b) *Якість*:

- фізична структура
- особи або групи видів, які показують стан місця проживання
- особи або групи видів, що свідчать про зміни

148. Робочі індикатори соціально-економічних та культурних характеристик угіддя також мають бути визначені і включені до плану управління.

Встановлені ліміти

149. Встановлені ліміти є пороговими значеннями для індикаторів і повинні викликати відповідну реакцію при виході за межі цих лімітів. Вони визначають діапазон, в якому значення робочого індикатора може коливатись без причин для занепокоєння. Таким чином, в ідеалі необхідно мати два значення – верхній і нижній ліміт для індикатора. На жаль, визначити обидва ліміти не завжди можливо.

150. Ключ до розуміння лімітів полягає у розумінні того, що має відбуватись, коли ліміт перевищується.

151. Для того, щоб визначити, що відбувається, коли ліміт перевищений, необхідно:

i) перевірити дані моніторингу та зібрані дані на предмет відсутності помилок. Якщо все вірно, переходьте до наступного кроку. Якщо ні, слід внести поправки до моніторингу.

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 35

ii) якщо зміна відбулась і ліміт був перевищений, з'ясувати причину виникнення змін. Зміни відбуваються через вплив одного або кількох факторів або відсутності належного управління. Якщо ці фактори або помилка управління відомі, може бути необхідним провести корекцію управління з урахуванням проблем, або оптимізацію існуючої системи управління.

iii) коли зміна відбулась і її причина невідома, провести дослідження, щоб визначити причину.

152. Ліміти для характеристик екологічного характеру повинні бути визначені з урахуванням природної динаміки і циклічних змін в популяціях і угрупованнях. Існує дуже мало характеристик, для яких природні коливання повністю вивчені. Для популяції нижнім лімітом може бути поріг, за яким вона перестане бути життєздатною. Верхнім лімітом може бути значення, при переході через яке популяція починає загрозувати іншій цінній популяції, або чисельність популяції стає настільки великою, що вона ставить під загрозу середовище проживання, яке її підтримує.
153. Навіть якщо поріг життєздатності відомий, менеджер навряд чи повинен встановити ліміт близько до точки можливого зникнення виду. Завжди повинен бути достатній запас міцності, щоб враховувати можливість несподіваних змін або непередбачених впливів. У багатьох випадках ліміти можна розглядати як довірчий інтервал. Коли значення всіх встановлених лімітів знаходяться в межах цього інтервалу, можна з упевненістю вважати, що характеристика має сприятливий природоохоронний статус, а при перевищенні лімітів ця впевненість зникає.
154. Ліміти для характеристик екологічного характеру можуть бути тісно пов'язані з лімітами належного використання та несучої ємності угіддя. Таким чином, ліміти антропогенної діяльності/впливу також повинні бути чітко визначені і знаходитись під моніторингом.

Моніторинг робочих індикаторів

155. Коли робочі індикатори встановлені, потрібно проводити їх моніторинг. В цьому полягає їх значення. Дані, отримані під час вимірювання робочих індикаторів використовуються, зокрема, для визначення стану відповідних характеристик.
156. Більш детальні вказівки щодо індикаторів та моніторингу, в тому числі розробка програми моніторингу водно-болотних угідь наведені в Резолюції VI.1 і *Схемі оцінки ризиків водно-болотних угідь* Рамсарської конвенції, де також містяться вказівки щодо показників раннього попередження (Резолюція VII. 10).

Рекомендована структура для представлення задач

157. Визначивши відповідні індикатори і програму моніторингу, потрібно скласти короткий і зрозумілий виклад мети.
158. Для кожної характеристики описується її потрібний стан, вказують межі дії факторів і вибрані робочі індикатори, також з укаванням лімітів.

XVI. Обґрунтування

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 36

159. Розділ плану "Обґрунтування" присвячений вибору та опису в загальних рисах управління, необхідного для підтримки характеристик угіддя, або відновлення їх до цього стану. Рішення в цьому розділі приймаються на основі другої оцінки факторів. На цей раз йдеться про пошук управлінських рішень з метою встановлення контролю над факторами. Контроль може означати вилучення, підтримання або застосування факторів. Наприклад, випас худоби є очевидним фактором, який впливає на стан рослинності вологих лук. Варіанти контролю, які

розглядаються, можуть включати в себе заборону випасу, зниження інтенсивності, підтримку поточного рівня, підвищення інтенсивності випасу або введення випасу худоби.

160. На всіх угіддях буде присутній ряд інших обов'язків, зобов'язань і завдань, які необхідно вирішувати, але які не мають відношення до управління характеристиками. Важливо внести ці інші зобов'язання до плану управління, оскільки вони можуть мати істотні наслідки для ресурсів.

Дотримання правових та інших зобов'язань

161. Оперативні завдання повинні бути підготовлені для забезпечення дотримання правових та інших національних зобов'язань (наприклад, санітарних норм). Строго кажучи, вони не є задачами, подібними до тих, які визначені як характеристики угіддя. Це скоріше рекомендації або дії, які повинні проводитись на угідді, щоб забезпечити досягнення виконання основних задач для кожної характеристики. Однак, для більшості угідь є складним і надзвичайно трудомістким співставити всі види діяльності з запланованими результатами для окремих характеристик. Неминучі повтори, коли один вид діяльності здійснюється по відношенню до декількох характеристик.

Управління інфраструктурою угіддя і основні служби оперативного та матеріально-технічного забезпечення

162. Даний розділ менеджмент плану присвячений розробці оперативних задач і пов'язаних з ними заходів управління, щоб переконатись в наявності адекватної інфраструктури яка дозволяє вирішувати поставлені задачі. Він також буде включати основні задачі, які сформульовані для основних заходів та служб підтримки. Наприклад, для багатьох угідь буде необхідною підтримка мережі під'їзних шляхів у межах угіддя у відповідності до заходів управління з реалізації плану.

XVII. План дій

Заходи управління

163. Даний розділ є продовженням обґрунтування. В обґрунтуванні вже обговорювались необхідність управління угіддям і його характер. Результатом повинен стати короткий опис процесів та заходів управління, які вважаються найбільш придатними для захисту кожної характеристики угіддя. Функція заходу управління полягає у детальному описі всієї управлінської діяльності, яка буде пов'язана з кожною характеристикою.

164. Для кожного заходу управління важливо приділити увагу наступним питанням:

Коли	коли і на який термін буде проводитись робота
Де	в якому місці угіддя буде проводитись робота
Хто	хто буде виконувати роботу і скільки часу буде потрібно для її виконання

КДС8 Рамсарська резолюція VIII.14, стор. 37

Пріоритет	наскільки терміновим є захід
Витрати	скільки буде коштувати виконання роботи

165. Після того, як заходи управління розроблені, для вирішення оперативних задач вони можуть бути об'єднані в щорічний Оперативний план, призначений для керування і надання допомоги в реалізації моніторингу.

Планування для відвідувачів, туризму і відпочинку

166. Задачі, засоби та заходи управління повинні бути розроблені для доступу громадськості та туризму, засновані на підході, аналогічному до того, який використовувався для характеристик угіддя. Доступ громадськості і туризм варто розуміти в найширшому сенсі, як відвідання угіддя з будь-якою метою, крім офіційної. Відвідування і туризм може внести істотний внесок до витрат на управління Рамсарськими угіддями. Рамсарські угіддя можуть залучити значну кількість відвідувачів, і тим самим чинити благотворний вплив на місцеву і навіть національну економіку. Завжди варто позитивно дивитись на забезпечення доступу на угіддя і створення відповідних умов для відвідувачів.

167. Будь-яка діяльність, що проводиться на Рамсарському угідді вимагає планування, і забезпечення популяризації угіддя не є винятком. Вона стосується надання відвідувачам інформації, яка розширить їх світогляд і допоможе їм зрозуміти, і таким чином оцінити значення середовища охоронюваної території та її характеристик. Популяризація є важливим інструментом, який може бути використаний для різної мети. Популяризація не є самоціллю, а засобом, який дозволяє через вплив на інших сприяти вирішенню організаційних і специфічних для угіддя задач.

168. Для отримання подальших інструкцій див. Програму Конвенції з інформування, освіти та просвіти громадськості (CEPA - від англ. Communication, Education, and Public Awareness), прийнятої Резолюцією VIII.31 і веб-сайті Конвенції (http://ramsar.org/outreach_index.htm).

Щорічні або короткотермінові звіти

169. Короткотермінові звіти повинні складатись для підтвердження того, що угіддя управляється відповідно до вимог плану.

Масштабні перевірки або аудит

170. Масштабні перевірки або аудит повинні розглядатися як важливий компонент будь-якого процесу планування. Функціями аудиту є:

- i) оцінка, чи відповідає відповідним стандартам управління угіддям;
- ii) підтвердження, наскільки це можливо, що управління є ефективним і дієвим; та
- iii) підтвердження точності оцінки стану характеристик угіддя.

171. Для проведення аудиту краще, хоча і не завжди обов'язково, запрошувати незалежних аудиторів. Він є конструктивним процесом, під час проведення якого виявляються будь-які проблеми або підстави для занепокоєння, і надаються рекомендації для їх вирішення.

172. Перевірки та аудит, як правило, здійснюються відповідно до заданого графіку. Інтервал між ними показує довіру до здатності менеджерів захистити характеристики угіддя. Для угідь зі стійкими характеристиками, якими легко керувати, інтервал може становити п'ять або більше років. Однак, для вразливих угідь, де складно впоратися з загрозами, інтервал повинен бути коротшим.
173. На всіх угіддях перевірки повинні бути зроблені в будь-який момент при виникненні нових або непередбачених загроз. Графік процесу планування слід скоректувати відповідно до вимог даного угіддя.
174. Для Рамсарських угідь, які були включені до Протоколу Монтьє у зв'язку з визнаними загрозами їх екологічного характеру, слід розглядати Рамсарську Консультативну місію як одну з форм перевірки та/або аудиту.